Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз • ШИНАРА, 11 МАРТ, 1980 ШУ. • № 31 (6161). • Мах 2 кепиг.

КПСС Центральни Комитетеи СССР Министрий Советеи

КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои тIанийцаб «Сийлахь-боккхачу Дай-махка тIом тIа дакъа лаьцарий материально-бытовой хьалаш тоадара кхы тIа а де деларех» бола сецам.

Сийлахь-боккхача Дай-махка тIом тIа дакъа лоацаш хинарашта кху тIа а льготаш оттаю:

I-чен II-чен группай инвалидашта бокъо сийнай машинаькъа тIа е уланзита я моттигерча а линеи тIа лелача додача хин флота кемаш тIа шера цкъа (дIа а юха а) мах боацаш баха;

III-ча группа инвалидаштен царца дхьана бахача цар дезалхоштен квартирах лучун а отоплених, водопроводах, газах, электроэнергех тела оттадаьчунна а тIера 50 процент Iодаккха оттадаьд, хIаьта центральни отоплени йоацача цIеношка бахачарна бахача нахага дохка оттадаьча боарамагIа долча доагора маьха тIера а;

III-ча группа инвалидашта алапена тIера йоахача подоходни налогах мукъабоалийт алаш моллагIа дале а;

I-чен II-чен группай инвалидашта йоагIача хана а хьал тIех а гIулакх деча мугIаречарча а сержантски а состава тIема гIулакхаш тIарчарна, прапорщикаштен мичманаштен инвалидностагIа луш дола пенсеш 10 процент ланкдаьд (оттабаьча бокхагIа боарама довзонашка).

ЙоагIача хана тIема гIулакх деча состава мугIаречарех болча III-ча группа инвалидашта кIезигагIа дола пенси бетта 33 сомагара 40 сомага кхоачаш лакхдаьд.

Укх льготаш хоаш СССР лораеш а тIема гIулакха кхы декхараш кхоачашдеш, е фронте хиларца чоанаш, контузи, е сахкат хилара инвалидаш хиннача тIема гIулакх даьрашна, хIаьта иштта СССР чурта гIулакхий Министерства органий начальствующи мугIаречех составацарча тIема гIулакхаш тIарча служебни декхараш кхоачашдеш чоанаш, контузи, е сахкат хиларах инвалидаш хинарашна.

Алапена тIера йоаккхача подоходни налога тIера 50 процент Iодаккхен чубахача цIеношца хьалхарчарча Iалашбара бокъо ялей лаьрхIа гражданашта, Сийлахь-боккхача Дай-махка тIемашка, СССР лораеш яьча кхыча тIема операцешка дакъа лоацаш хиннача, тIема доакъошка, действующи эскара чуйоагIаш хиннача штабашкеи учреждениешкеи гIулакх деш хиннача тIема гIулакх даьрехи партизанехи болчарна.

КПСС ЦК, СССР Министрий Советo союзни республикий Компартей ЦК, парте крайкомашта, обкомашта, райкомашта, союзни автономни республикай Министрий Советашта, халкъа депутатий Советий исполкомашта могадаьд законодательства оттаяь льготаш Сийлахь-боккхача Дай-махка тIем тIа дакъа лоацаш хинарашта теддара цахаддаш тIахьожам лоаттабелга, цар хьаштий а дIадехарий а массаза а йоаккхо елга.

Белгалъяьха льготаш юкъейоалаю 1980 шера 1-ча мае дена.

КЕРДА ТОЛАМАШ ДОАХАШ НАКЪАГIО В. И. ЛЕНИНА ЮБИЛЕЙНА!

10 АПРЕЛЕ — Ерригсоюзни коммунистически субботник

Массане а дакъа лоацаш

19 апреле Ерригсоюзни субботнике дика дакъа лаца лаьрхIад Грозненски района 1 Мая цIерагIча колхозо. Цу дийнахь къахьегаш хургва 450 саг. Шин бригадера механизатораш кхишка суданка яха буци борщи дIабуиш хургба. Бешамаш лелаерш — оасар деш, гаьнашта гонахьара лаьтта оахкаш, моллаш етташ. Хьалха кхача набуц а кхыдола баьцадаарш а дIадо массехк гектар лаьтта кийчдергдолаш ба баьцадаараш кхедераш.

Шоай клубаи конторан гонахьара моттигаш хозъеш хургба правлене балхахой. Цу дийнахь колхоахошка доаккха 1200 сом влани питилетка фонде дIачудала лаьрхIад.

А. СУЛТАНОВ.

Штаб вIашагIтехай

19 апреле хургдолча коммунистически субботнике дакъа лоацаш хургва «Терек» яхача производственни дахчах хIамаш еча объединенера 1800 саг. Царех 800 совгIа саг шоай балха моттигашка къахьегаш хургва. Цар арахецаргья 27 эзар гарггача сома продукци. Цох цхьа процент алхха кхоль материалаш дIайохийташ кийчъергья.

ХIаьта цхьа эзар гаргга къахьегамхо, гIулакхера саг балха моттигашка лостам беш, ков-карташи улицаши тоаеш, цIенъеш хургва.

«ЦIеча шоатдешна» лерттIа кийчо ль накъадахараи из оасаре къахьегаш чакхдаккхараи объединене парткомо штаб вIашагIъеллай. Цун заседане лаьрхIад субботнике болх беш даьккхача ахчах 2100 сом пятилетка фонда дIачудахийта.

Кхыча деношкарчул овсарегIа

Ерригсоюзни коммунистически субботник долча дийнахьа Нохч-ГIалгIай гIишлонъеча управлене СМУ-2 гIишлонхоша дош деннад кхыча деношкарчул овсарегIа къахьега. Ленински коммунистически субботнике дакъа лоацаш хургва 280 болхло, инженерно-технически болхло, гIулакхера нах. Царех 250 гIишлонхо шоай масса зарча балха моттигашка къахьегаш хургва. Цар кхоачашдергда кхо эзар сом мах бола гIишлон-монтажни балхаш. Къахьегама цIей долча дийнахьа шоаш даьккха 500 сом алапи иттлагIча пятилетка фонде юкъедахьа дош деннад СМУ-2 гIишлонхоша. 19 апреле шоаш кхоачашдеча гIишлон-монтажни балхех дукхагIдарраш кхоль материалаш дIайохийташ де дерх! цар.

Пятилетка тIеххоачашъяьй

КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленума решенеш йизза чакхъяхара тIагIертта къовсам лоаттабеш бола Грозненски бурув тохаръ балхий управленера бурув детта дукхха бригадаш дег тийша я укх шерен бIарччача пятилеткаи планаши тIанийца толламий социалистически декхараши шоаш толамца кхоачаши тIеххоачаши дергхилирах. «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача ростовчаний инициативагIа шерра социалистически яхь йоаржальй цар. Царна юкъе хьалхалаттарех цаI я кхоалагIча РИТС-ра коммуниста Джандаров Магомед Лемовичa кулгалдеча № 132 йолча буровой коллектив. Укх шера 12 феврале бурув тохара пхе шера задани 101 процент кхоачашъярах рапорт деннад цо. ХIаналехьа тIайоагIача пятилетка чотагIа цо техад бIаьшо метраш бурув.

Бурув деттача бригаде белгалбаьнна дика къахьегаши шоай декхараш массаза а тIеххоачашдеши ба бурувдеттараш Дамаев Нажа, Жолтаханов Руслан, бурувдеттарий гIончаш Джабраилов Шарани, Джандаров Iусман, слесарь Дробилко Александр, электромонтер Тарабанов Михаил, кхы дукхахбараш а.

Д. ГАБАЕВ.

Ялата а кхыча культурай а хьувкьам кхебе колхоший совхозий къахьегамхошта доккха новкъостал ду юрта боалама авиаце болхлоша. Гурахьа дIайийнача культураша Iай подкормика ец. бIаьсти, аьхки лене йолча садоахкача хIамашта дукхьала дохьаш тохаш хул уж.

Самолеташа хаддаза болх бергболаш тьалаш вIаштIехьдоахаш ба авиамеханикаш, авиатехникаш. Хьалхашка латтача декхарех дика лоархIабу Грознерча юртбоахама авиатехникаш Копычев Петр Петровичи Мальшев Владимир Михайловичи.

СУРТА ТIА: Грознерча авиаотряда авиатехникаш (аьрдехьара аьттехьа) П. П. Копычевп В. М. Малышеви АН-2 самолета мотор тоабеш боахк.

А. КЫЧНИКОВА сурт.

ЦIе байракх дIаелар

Укх деношка Урус-Мартановски района партийни, профсоюзни, комсомольски, боахама актива, къахьегама коллективай вовзалий собрани хилар. Из хетаьар 1979 шера балха итогех Урус-Мартановски района хьожаль РСФСР Министрий Совета, ВЦСПС карара кара тела ЦIе байракх дIаелара.

Из деза совгIат района вовкалашта дIаделар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председателa М. А. Керимова. Цо дег тIера лоаца баьккхар Ерригроссийски яхье котбаьккхарашта. В. И. Ленин ваь 110 шу дизара сийца тIаьхача яхье цар толамаш доаларгхиларах ше дог тийша ва аьлар.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча парте Урус-Мартановски райкома хьалхарча секретара А. Д. Кагерманова шоай района къахьегамхой цIерагIа доккха баркал аьлар Коммунистически партенеи Советски правительстванеи шоай къахьегама иштта лакха мах барах, пятилетка заданеши социалистически декхарапи тIеххоачашдара шоаш низ хьинари яхдерг ца хиларах тешам белар.

«ХIара балха дена — дикала ЭпакI» яхача девизагIа шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегаш йола Грозненски ацетонови завода коллективо шин бетта заданел совгIа маьхала яьккхай 40 эзар сома маьха товарни продукци.

Укх шера завода цехашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг дIаца хенаш хьинаре къахьегаш я Кухаренко Алексей Александровича кулгалдеча интаминиш арахецача цеха коллектив.

* * *

ИттлагIча пятилетка тIехьарча шера бIубенна къахьегаш ба Карабулакски химически реагентий завода болхлой. Цунга хьежжа дика да цар доаха къахьегамо толамаш а. Шин бетта заданел совгIа арахийцай 21 эзар сома маьха валови продукци. Къахьегама оасарле лакхъяра задани 1,9 процент тIеххоачашъяьй. Духхьал из лакхъяра чотах кийчъяьй планал совгIа арахийна ерригa продукци.

Социалистически яхье хьалха латташ ба Тонкогубов Петр Александровича кулгалдеча химически реагенташ арахецача цеха болхлой.

* * *

Грозненски ремонтно-механически заводе шин бетта планал совгIа арахийцай 46 эзар сома маьха валови продукци, маьхала яьккхай ялх эзар сом мах бола продукци.

Уж толамаш доахача хьинаре къахьийгача завода цехий, участкий кхьаккха коллектив яц пачхахьалкхен план кхоачаш ца еш. Царна юкъе а хьалхалаттачарех я Власенко Александр Николаевич, Абубакаров Мовлад Симаевич керте латтача участкай коллективаш.

* * *

В. И. Ленин ваь 110 шу дузача цIейна сийленца накъайолаш Вознесенски газобензинови завода коллективо продукци маьхала яккхарашии бетта план дикка тIеххоачаш а яь, планал совгIа маьхела яьккхай 57 эзар сом мах бола товарни продукци. Планал совгIа арахийцад 2600 тонна газови бензин, 4,8 миллион кубически метр газ. Къахьегама оасарле лакхъяра задани 4,3 процент тIеххоачашъяьй.

* * *

В. И. Ленин ваь 110 шу дузача цIея сийна шоаш денна дош хIиналехьа чакх а доаккхаш, пхе шера план дикка тIеххоачашъяьй Горячеводски бурув тохара балхий управлене буровой начальникаш А. П. Лопухов, С. Д. Мадаев, А. Е. Дриворубов, Б. А. Мехдоев керте латтача яиь буровой коллективо. ХIанзлехьа тIайоагIача пятилетка чотах цар техад бIаьш метраш бурув.

* * *

Нохч-ГIалгIай транспортни управленеца чуйоагIача № 5 йолча пассажирски автотранспортни предприятие 1982 шера чотах къахьегаш ва водитель Белоусов Виктор. ГIайоагIача пятилетка бiъ бетта заданеш кхоачаш а яь, хIара сменагIа нормаш 125 — 130 процент кхоачашъеш хьинаре къахьегаш ба водителаш Глушков Николай, Приходько Михаил, Полковой Артур, Шабазов Апти, Бисултанов Балауди, кхыбараш.

Б. КОСТОЕВ.

7 — 9 МАРТА ШУРИЙ ФЕРМАША БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОЙТАШ ЙОЛА СВОДКА

Районаш	ХIара Iаттагара дийнахьа яьккхар (кг): 1979 ш.	1980 ш.: ДIадаханчу кIиран дийнахь	1980 ш.: Укх шийн дийнахьа	Яьккхача шурий тIоалоц (процент)	ДIасадаха 1 шур тах кр (процент)
Шелковской	6,9	6,4	6,5	87	98
Гудермесски	5,9	5,8	5,8	85	57
Наурски	6,8	5,4	5,4	77	64
Назрановски	5,5	5,3	5,3	81	90
Урус-Мартановски	5,5	5,0	4,9	86	90
Грозненски	5,6	5,0	5,0	86	62
Ачхой-Мартановски	5,1	4,4	4,7	84	62
Сунженски	5,2	4,0	4,0	87	80
Шалински	4,7	4,7	4,8	81	33
Малгобекски	4,7	3,9	4,1	73	65
Надтеречни	4,9	3,1	3,2	58	82

КХАШКАРА БАЛХАШ ДIАДОЛАДАЬД

Соахка бIаррчача аьхкенлатаи доакъараи лаьрхIа дIайийнача культурашта хий тохаш къахьийгар тха отряда механизатораша. Болх дикса тешамеи чакхбаьккхар цар. Цунна теша деш ба чубена хьувкъам а. ХIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 36 центнер кIаи мукхи чуийцар.

Хьувкъам чубена баьккхача гурахьа юв культураш дIаера кхаш кийчде. эзба лаьтта аха декхар тIадиллар тха отряда коллективана. Из гIулакх сиха чакхдаккхар дукха шин сменагIа болх бер. Хургболча хьувкъама тешаме лард йоллилга шоаех тийша долга кхета а деш, оасаре къахьийгар механизатораша. Масала, И. И. Литвиненкос, В. П. Кульменкос, М. А. Гриценкос, В. В. Паненкос норма 4,7 йолаш сменагIа юкъера лаьрхIача 8 — 12 гектар лаьтта оахар, дикал лакха а йолаш. ХIаьта деррига а дукха хIама ца эшаш 5 эзар гектар лаьтта аьхар отряда коллективо соахка гурахьа, план 3190 йолаш.

ХьатIанхаьчай бIаьсти. Кхашкара балхаш эшшата хана дIадоладе кийча я отряда ерригa техника 20 феврале денз.

Боккха тергам тIабохийт колхозе доакъар кийчдаре. Кхашкара бIаьстан балхаш дIадоладаьд тха отряда коллективо. Эггара хьалха кхай тIа ший трактор аральккхар Шевцов Николай Павловича.

Соахка гурахьа йоачан кIелига йолаш боарамал дукагIа докъаденна лаьтта эзба аьхачул тIехьагIа йоха а ца луш дукха йоккхий галаш кхай тIа. Iай йоачаша кIаьд а яь хIанз харцаш латт уж. Цунца цхьана, малх а хьежа юха а йокъал ча йохае хала а хургда. ХIанз, аттагIа долча хана, нийсъенна галаш йоха а еш кха нийсдара, лаьттанца Iайна тIоадал соцанра макхаш доалаш ва Николай Павлович люцернаца цхьана кеи кхебергболча кхай тIа.

Кхашкара балхаш дIадоладе тхо сихдаь кхы а цхьа хIама да. ДIадийнача люцерна а кена а фу дика. низ болаш хьатIадалийтара лаьттанца кхоачамболаш тIоадал хургъя март бутт юкъекхоачаш. цул тIехьагIа кIира даьлча хургьяц. Поачех тийша дагIа а йиш яц. Из цу юкъа хила а ца хила а мег. ХIаьта май бутт чакхбоалаш графикагIа мошача доакъара хьакха болабе бела люцернаца цхьана кхебергбола кеи.

Доакъара культураш дIаера лаьтта кийчдеш бийсанна а болх бу тха механизатораша хIанз макхаш доахаш.

Массехк ди даьлча дIаe йолаергья оаха доакъара кхеергйола культураш. Из гIулакх толамца чакхдаккхара деррига кийча да. ДIадувча боараме лакхерча классах да Iалишдаь фу, кийча я ерригa селлкаш, кхоачам болаш я эша удобренеш.

Укх шера отряда хьалхашна латта декхараш толамца кхоачашдар дукха тха коллективерча хIаране низ, хьинар кхо ца деш къахьегаргхиларах шеко яц са.

В. КОНДРАШОВ,
«Путь к коммунизму» колхоза кхоалагIча механизировании отряда начальник.

Хьалхалаттарий опытацара

КЕРДАЧА ТАЙПАРА

КИЙЧДУ ДОАКЪАР СУНЖЕНСКИ РАЙОНА «ПОБЕДА» ЯХАЧА КОЛХОЗЕ, ХIАЬТА ЦУНАХ ДОККХА БЕРКАТ А ДАЬННАД

Соахка Сунженски района хьайбаш кхоабараша лелаьча социалистически яхьа итогегIа хьалха яьлар «Победа» яхача колхоза Хамхоев Висангире кулгалдеча шурий-товарни ферма коллектив. Шера план 2240 йолаш хIара кхоабача Iаттагара 2315 килограмм шура яьккхар цо. ХIаьта ферме лелабеш 745 етт ба.

Цу ферме болх беча Хаюрина Бикатус, Шатухина Еленас, Балаева Маржана, Терехова Надеждас, Яндиева Рапiата кхоккха эзар килограмм шура яьккхар дIадахача шера хIара кхоабача Iаттагара.

Ферма болх тоабара доккха новкъостал дир бежа Iу ша Имздаев Абумуслима, Дайшигов Нинос, Шагров Iвана. Масала, Абумуслима Iушал деча Iулацарча хIара Iаттагара 2774 килограмм шура яьккхар соахка доярнаша, хIаьта Нинoй Iулацарчара 2750 килограмм, Ивана — 2503.

Царел совгIа кхы а дукха нах ба цу коллективе шоай декхарех дика лоархIабеш къахьегаш бараш. Масала, ветеринарни лор Умаров Ахьмад.

— Балхах дог лазаш саг ва из. Цамогаш хиннача Iаттага хьажа цхьайолча хана, бийсан юкъе а воагIа из ферме, — яхаш из вийца вола магац Хамхоев Висангирена. — Иштта дика къахьег осеменатора Лушников Николая а. Соахка хIара бIаь Iатта тIехьа 89 Iасилг хьелкхедир укхаза. шера план 85 йолаш. Из толам боаккхача доккха дакъа эьцар Iаьсий леладеча Емельянова Феодосияс а, Бойко Раисас а, Калантанова Любас а.

Доккхий да ферма коллективана укх шера хьалхашка латта декхараш а. Цо дош деннад хIара Iаттагара 2300 килограмм шура яккха. ХIанз ерригa тороаш оарцагIъяьха къахьегаш я из. Дийнахьен буси юкъера лаьрхIача 5,9 килограмм шура йоаккх укхаза тIера кхоабача Iаттагара. Цул дукхагIа шура йоаккхаш цхьаккха ферма яц районе.

Планал совгIа 540 килограмм а йолаш, хIара дийнахьа 3920 килограмм шура йохк хIанз пачхахьалкхенга, ерригa цхьоалагIча сортах я йолаш.

Уж толамаш даха карагIдоалийтача гIулакхех дувца доагIа.

Шийн тайпара вIаштIехьаьккха лелаю ферме социалистически яхь. Бетта итогех духхьал хьалхара моттиг яьккхача доярканеи бежа Iунеи мара лац хIанз ахчан премии карара кара тела цIе вымпели. Кхыбола хьайбаш леладераш укх тайпара белгалбоах. Масала, бетта шура яккхара план 115 процент кхоачашъяьча доярканa — 20 сом, 110 яьчоа — 15 сом, 105 процент кхоачашъяьчоа — 10 сом лу. Иштта премеш лу шоаш Iунал деча Iулагара планал совгIа шура йоаккхилга Iалашдаьча бежа Iушта а.

Доакъар Iалашдара аланаш кхоачашъянзар соахка укх колхозо а. Масала, силос эшаш хинначох 60 процент мара кийчъянзар, хIаьта йол — 77 процент. Из бахьан долаш Iан замалахьа кхабара оттаяьча рационах доьгIачох ах мара доакъар лац хIанз хьайбашта. Бакъда, долча доакъарах ма хулла дикагIа пайда эцаргболча тайпара болх бу укхаза. ХIанз 15 килограмм силос, 5—6 килограмм аьта ча лу цхьан Iатта дийнахьен буси. Из деррига доакъар юхе хIама ца юташ хьайбаша дуаргдолча тайпара кийчду. Мишта?

ХIаране чу кхо бIаь литр йолаш газаца хий дIоахду шин яй латт ферме. Дийнахьен буси цар чу 90 градусага кхаччалца хий дIоахду. ТIаккха из 30 градусага кхаччалца шел а далийте хIара эзар литрах 30 килограмм маькха, 10 килограмм рона хьоар, 3 килограмм дрожжаш, 1 килограмм кальций-фосфат а техе муж кийчбу. хIара дийнахьа итт тонна Iуйрийна хьаьшки диллача аьтача чана — IотIаботт муж. Иштта кийчдаь гIожа доакъар геттара дика дуъ доахана.

Цул совгIа, 30 процент илога отходаш а техе, генарий чIегIехи, судански баьцахи, чахи доакъара гранулаш ю ферме АВМ яхача агрегата новкъосталца. Уж шишша килограмм, жом цхьацца килограмм, диамоний фосфат 50 грамм кхоачаргйолаш лу цхьан Iатта хIара дийнахьа. Из деррига доакъар ше долча тайпара диллац хьаьшке. Пхи бIаь литр хий чудодача бешкашка (хIаьта уж хIара доахана группана цхьацца лаьрхIа я ферме) эшшача боараме патока а техе мелача хи чу муж кийчбу цунах доаркаша. Иштта баь муж худар санна хул, юхе хIема ца дуташ дIа а буъ доахана.

Пхийтта ди хургда оаха цу тайпара доакъар кийчду. Цу юкъа 800—900 грамм тIаккхийтта хIара Iаттагара йоаккха шура, хIаьта хьоанал — цхьа процент. ХIана тхога долча доакъарца кхоабаш хилча дийнахьен буси юкъера лаьрхIача кхойиъ килограмм мара шура йоаккхалургьяцар хIара Iаттагара, доакъарах оаха иштта пайда ца эцаре. ХIаьта доакъар кийчдара опыт оаха Краснодарски края дикагIйолча фермашка а даха Iомаяьй, — йоах колхоза кертерча зоотехника Дзортов Салмана.

Доахана дегIаца хилавза аргйоаца цхьайола фосфор, кальций дIайоал шурийца. Фосфор меттаоттаяра тох муж кийчбеча хана диамоний фосфати доакъара кальце фосфати, хIаьта кальций меттаоттаяра хьаьшка юллача силоса тIа мел хьоарц. Цул совгIа мело лохъю силоса мистал а. Цудухьа хьайбаша из дикагIа а юь.

Республика кхыча хьайбаш леладеча коллективашка а цу ферме санна болх вIаштIехьбаьккхача бакъахьа хургда, къаьстта хIанз — доакъар къеденнача хана.

Шура дикка элсамъяккха йиш хулийтаргйоаца кхоачамбоацараш да ферме хIанз а. цун кулгалхой бехках доацаш нийсденна. Царех дувц Хамхоев Висангире:

— Доахан чулатташ кхи корпус я тха, царех цаI. — хьайбаш шин мугIарагIа латташ. Царна чура кхо, нувхаш арайоахаш 11 транспортер я. Царел совгIа электроэнергеца болх беш я кхаь корпусе латтача доаханка цIал чана меттел хьоарцаш йола опилкаш феца арайоахиш йола вентилятораш, ча оаташ йола установка. Из ерригa техника цхьатарра болх бе йолаелча из эшшa электроэнерги хьахеца низ а боацаш йох ферма кол латта трансформатор. Орджоникидзевски станицера электрикаш а боалабаь из тоаль иккхалехьа цхьайолча хана ах ди дов. ХIаьта из тайпа моттиг нийсъелча хьайбай помещенеш цIенъеш кхаь сага метта къахьега дезаш хул хIара бежа Iу, балха норма кхоачашъе вIаштIехьдалац ча оаташ йолча установка тIа болх беш волчув.

Шеко а йоацаш доккха новкъостал ду тхона хIанз кердача технологех муж кийчбаро. Цхьабакъда, ферме долча хьалашка эггара дукхагIа 10 тонн мара карагIдалац тхона из кьабе, тоъал хий дIоахде йиш йоацандаь. Кхоачамболлаш луш хилча иззал муж 150 бежана мара тоъац.

Укх шера хьалхарча квартала план 309 йолаш пачхахьалкхенга 340 тонна шура йохка лаьрхIад ферма къахьегамхоша. Из кхоачашдеc ерригa тороаш я цар.

М. ХАМАТХАНОВ.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

БОККХА БЕХКТОКХАМ

НОВГОРОДСКИ ОБЛАСТЬ. «Юпитер» яхача Валдайски заводе партийни комитета балха стиль белгиза я шерра актив балха юкъе озаш хиларца. Духхьал из бахьан долаш новкъостал хул коммунисташта производства партийни кулгалделга хадданза эргадоахаш тоадара, коллективи общественни вахаре хIара къахьегамхочунга дакъа лоацийталга вIаштIехьдаьккхара.

Партнома инициативагIа предприяте болх беш я социалистически дехкараш кхоачашдара лелама тIахьожам лоаттабеш йола лаьрххIа комисси. ХIанз завода хIара подразделени шеш бальча балхах хан-ханнахьа жоп телаш я. ХIаьта баьча балха мах беча хала теркалду къахьегаме дакъа толамаш. Декхараш тIа белгидаьь я квалификаци лакхъяра, нерда бараш шефство лелара, политически экономически дешара системе занятеш яра йола пункташ.

В. И. Ленин ваьча дийнахьа дена 110 шу дизара сийна къахьегама вахте а этта, «Юпитера» коллективо лаьрхIад дезача цIейна хьинаре къахьегирца наньалха.

СУРТА ТIА: оптически цеха актив завкома лаьрххIача комиссе дунийга социалистически декхараш ниийдеш я. Аьрлехьара аьттехьа: къахьегамен алапеш бюро начальник М. С. Павлов, завода партнома секретарь М. С. Марченко, профсоюза цехови комитета председатель, цеха начальник коммунист Н. И. Гормин, цеха начальника заместитель, завкома председатела заместитель В. П. Остапчук, цеха начальника заместитель, партийни организаце секретарь В. А. Смирнов.

А. ОВЧИННИКОВА сурт, ТАСС фотохроника.

Коммунисташ керте эттача

Парти массаза а хиннай ленински парте члена сийлен цIи еза лелаелга. Коммунизм хьалъеча хьалха кулга хIара коммунистигара дIадехаш. Шийн гIулакхашца производстве, общественни а шийн а вахаре коммунистически отношенеш дегIайоаккхар а тIоагIъяр а дукха лоаттабечи къовсаме масал тойташ, коммунистически морала принципаш нийса лелеш хила декхарийла ва коммунист.

Коллективе, нийттэ Экажкъочгий-Юрта бехача дахк юкъе кхетама болх белга тоадара, производства планаш тIайна социалистически декхараши кхоачашдечира шоай авангардни лоархIам айбара хIара коммуниста хьалхашна-доккхий декхараш оттадаьд «Экажевский» совхоза партийни организаце.

КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленума решенеш, «В. И. Ленин вaь 110 шу дизарга хьакъехьара» КПСС ЦК социм къахьегамхошта кIоаргга дIабовзийтара декхараш шо-шоашта тIаIоагIъача участкашка дика кхоачашдир берригача коммунистапи лекторсни группе членаша, политинформаторашa, агитаторашa, школай хьехархоша. ДIадахача шера цаьмар 80 совгIа лекции, 120 совгIа беседеш информации йир КПСС XXV съезда материалеки парти правительстви кхыдолча социамехи.

Марксизма - ленинизма лардий, экономически знаней лардий школашкарчи ладувгIараша Iомаьй КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленума материалаш.

Уж дешаш дувца нийчдеча опыт йола коммунисташ, боахама специалисташ, нитта кьова коммунисташ юкъевIаьб партийни бюрос. Масала, В. Н. Ясиновский, К. Х. Аушев, А. Ш. Угурчиев, Х. Ш. Евлоев, Я. Х. Шанхоев, къона коммунисташ Ю. С. Чахкиев, М. Д. Угурчиев, А. Х. Аушев, М. М. Плиев, дукха кхыбараш.

Массаьара е хаина дола декхараш кхоачашдеш ба берриге коммунисташ, кхоачашдеь ха журнала тIа дIа н лаьеш. КПСС XXV съезда решенеша яххача бесса хан-хаинахьа КПСС Уставо дIадехараш кхоачашдарах, коммунистий авангардни лоархIам айбарах, социалистически кхьа кулгалделга дIаэ тоадарах дола дешаш дувц партийни собранешка.

КПСС XXV съезда решенеш кхоачаш а еш, калрешкийтъяра, хьахархара, дIаоттаира боккха болх бу совхоза партбюроси дирекцис. Дукха болхлой, гIулакхерпах ба сайринаргa школашка дешош.

Коллективана интернациональни кхетам балара а чIоагIъйла тIайохин партбюрос. Цу гIулакха профсоюзни комсомольски организацешта доккха новкъостал ду партийни организаца юкъ-юкъе цар отчеташна ла а дуегIаш.

Партийни организаце, дирекце, профсоюзни, комсомольски организацеша кхьа баьрт болаш кхетама болх лелабар бахьан долаш наггахьа моттиг мара нийслац хорта бохабу малар меньа, хулигантсво лелаеш, хоалуш тоаеннай къахьегамен производствен дисциплина.

ДIадахача шера коммунисташа, совхоза берригача къахьегамхоша низ тIайбхинта къахьегарах кхоачаш а тIеххьа кхоачаш а е вIаштIехь даьлар планови заданеш.

Доккхий толамеш даьхар цхьаболча коммунисташа. Масала, хоартолаш лелаеча звенной звеньевоа Евлоев Шапина Хьажбакера планах 110, тIанийцача декхарех 135 центнер йолча хIара гектара тIара чуийцай 200 центнер коартолаш. Из бахьан долаш республикански социалистически яхье котваьннарг а лаьрхIа аргIа йоацаш «Жигули» яха машни эца бокъо а луш 1000 сом ахчан преми еннай цунна. ХьажкIаш лелаеча звеной звеньевойна Гайтов Абукара Титархана планах 25, декхарех 27 центнер чуя езача 31 центнер хьажкIаш хIара гектара тIара чуэцарах иттлагIча пятилетни отличник яха значоки кхоалагIча премех лаьрхIа 200 соми деннад. Иштта ахчан премиенай планах 110, тIанийцача декхарех 150 центнер нихха езача 187 центнер коартолаш хIара гектара тIара яьнкача Шанхоев Яхьяйна. ХIаьта комсомольско - кагирхой звеной звеньевой волча Угурчиев Мельмадн планал 30 центнер, тIанйцача декхарел 15 центнер дукхагIа а лаккхе хIара гектара тIара 140 центнер коартолаш чуецай. Цунна еннай ВЛКСМ обкома Сийлен грамота. Боахаме боккха хьувкъам чуйбара йола резервашe торонаш йолга хьахьонх цу масалаша.

Йолаш йолча ресурсехи торонехи бизза пайда эцара де мел делар дара хьадда мероприятеш оттайир совхоза партийни организацей дирекцей. Масала, агротехнически дикагIча а доацача а хина 2100 гектара гIа дIадийни лаьнкхар турохьа дув ялат, аьба аьхар ерригa нук тоэхалу культураш дIаювртйола лаьтта, органически а минеральни а удобренеш тесс.

БIаьсташ кхошкарча балхашта юрта боахама ерригa техника хаинахьа кийчъелга боккхача лоархIаме хилар кхета а деш, укх шера 20 феврале трактораштa, автомашинашта, кхыйолча ерригача техникана ремонт яьнаьккхай. В. И. Ленин ваь 110 шу дузаьа дения къахьегама толамашца наньабахa лерхIаш тIахьIа болх беш ба механизатораш.

Цу балхашна белгалйаьнна дика къахьегаш ба коммунисташ С. Г. И. Тумгоев, Т. А. Гайтов, Х. Ш. Евлоев, А. Ш. Угурчиев, Я. Х. Шанхоев, М. Д. Угурчиева, кхыбараш.

Пятилетка чакхйоала шу ударни къахьегама шу хилийтара ерригача производственни участкашка къахьегама а производственни а дисциплина тоалра шоай хурмогар дергIа «Экажевский» совхоза партийни организаце коммунисташа.

М. ГАЗДИЕВ,
Назрановски района «Экажевский» совхоза парткома секретарь.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ГIУЛАКХАШ

ИттлагIча пятилетка гIеххьарча шера планал совгIа кхо миллион кубически метр газ яккха социалистически декхараш тIанийцад «Грознефтегаз» яхача мехкдаьттан газовий управлене коллективо. В. И. Ленин ваь 110 шу дузача цIейна сийленца нахьаяхара шерра социалистически яхь йоаржаьяча управленерча цехаша, участкаша, бригадаша кердача къахьегама толамашка кхувл из.

Управленена чу мел йоагIача цехаша толамца кхоачашъю шоай планови заданеш тIанйца доккхий социалистически декхараши. Хьинаре къа а хьегаш, хадданза социалистически яхье хьалха латташ хиларца укхаза белгалйаьнна ба операторашa коммунист Магомадов Ким, Шимаринская Екатерина, компрессорни машинисташ Даудов Йоакъаб, Черанков Владимир, слесараш Закурдаев Николай, Даудов Iумар, лаборантка Солнышкина Татьяна, кхыбараш. Цар цхьакха моттиг нийсъялийтац технологически оборудовани болх ца беш сеца.

●

«Старогрознефть» НГДУ коммунист В. М. Романов керте латтача скважинашта капитальни лаьттан кIалхара ремонт еча цеха болхлоша дIадахача шера планал совгIа 450 скважинана ремонт я яь. бIубенна дIадала-даьд пятилетка тIеххьара шу а.

ДIабахача февраль бетта ши бIаь гаргга йолча скважинана ремонт е доп денад цеха болхлоша. Шоай дош цар дизза кхоачашдеш да. Укх бетта хьалхарча итт дийнахьа 70 совгIа йолча скважинана ремонт яьй цар. «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача девизах шерра социалистически яхь а йоаржаяь, башха-дика производственни хьокхамаш доахаш хиларца белгалъьнна я укхаза боккхагIбола операторашa Печинский Иван, Некрасов Владимир, Кулик Александр, Зинаев Павел керте латта бригадаш. Балха тIа пайда эцаш гIоль ха 94 — 96 процентага дIа а кхоачеш, хIара сменагIа нормаш 120 — 125 процент кхоачашъю цар.

А. ТИЩЕНКО.

Бизза пайда эца кхоачамех

Чакхбаьннаб февраль — иттлагIча пятилетка тIеххьарча шера шоллагIбола бутт. республика экономически а социальни а дегIаахара даькъе керда толамаш дахарца белгалбаьлар ма. Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша 1980 шера доккхий социалистически декхараш тIанийцад. цар къовсам лоаттабу хьинаре, ленински хьисапе къахьегаш, иттлагIча пятилетка ерригa заданеш толамца кхоачашъяра.

ДIабахача шин бетта итогаша хьахьокх индустри, юрта боахам, капитальни гIишлош яр, транспорт, материальни производства кхыдола доакъош дегIакхуллара даькъе цхьаьккха цхьа тIа дIахьалхашка баьккхалга. Из вIаштIехьдаьннад КПСС XXV съездеи цул тIеххьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумийн исторически решенеш кхоачашъяра производственни коллективаша хьинар кхоача деш къахьегарах.

Ерригa республика хьайнцача продукци мыьхала лакхара 1980 шера хьалхарча шин бетта план 101.4 процент кхоачашъяьй, цу даькъе союзни доалахьарча предприятеша 100.7 процент, республикански доалахьарчар 104 процент, республика Министрий Совета чуйоагIача предприятеша 102.6 процент.

Оттаьча заданел совгIа мыьхала пхийтта кхо миллион совгIача сома мыьхa промышленни продукци. Мехкдаьттен газ, электроэнерги яккхара, мехкдаьтта химе продукци, мехкдаьтта аппаратураш, электрически инструменташ, тракторни прицепаш, кIир, тIехьанахьа дукхаду ваьта баркъаш. кхачан промышленноста цхьайола продукци арахецара шин бетта программа тIехкхоачашъяьй.

Культурно - бытовой гIулакхаштен коа-картен эша товараш арахецара план а 100.7 процент кхоачашъяьй. Бахача наха лаьрхIа укх товараш нийдар 12.2 миллион сома мыьхa.

1980 шера дIабахача шин бетта дукхача предприятешка дIахо а дегIаенай арахеца промышленни ... продукци. производственни мощностех биззагIа пайда айбарах, бийдал, материалаш, къахьегама ресурсаш ихом беш дIадалийтарах хьахинннар да из. Республика ерригa промышленность хьайнцача арахеца продукци 8.3 процент тIакхийтай.

Дукхача предприятей производственни коллективаша духхьал чурча торонех бизза пайда айбара чотах, керда мощносташ болх бе а ца йолайолийташ, дикни дукхагIа хилийтар арахеца продукци. Масала, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни заводе, «Пищемаш» заводе арахецаш продукци собхна хьалхарча шин бетта арахецаш хинначул 10 процент дукхагIа хиннай, хIаьта «Оргтехника» ПО «Электроприбор» заводе — 7 процент дукхагIа.

Уж санна дола масалаш кхы а доаладе йиш я. Балха ха эзьа кIезигагIа боалра, къахьегама дисциплина чIоагIъяра, къахьегама ресурсех тIа-тIа дикагIа пайда эцара йола мероприятеш чакх а йоахаш производственни коллективаша дикна лакхъяьй къахьегама обсарле.

Республика ерригa промышленность хьайнцача къахьегама обсарле лакхъяра план 100.1 процент кхоачашъяьй, цу юкъа 1979 шера хIара болхлочо арахецаш хиннача 4.1 процент дукхагIа хиннай кийчъеш йола продукци.

Гуш ма хилара, тIа мел кхийтта промышленни продукци къахьегама обсарле лакхъяра чотах кхийттай, цунна тешал деш да общественни производства эффективность кхоачамболлаш лакха хилар а.

ТIа мел кхийтта продукци къахьегама обсарле лакхъяра чотах хилийтай Карабулакски химически реагентий, «Трансмаш», ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводий, чхьагIара-коньячни комбинате, кхы дукхача предприятей коллективаша.

Цхьабакъда, карагIдийнна раш дика дале а, дукхача производственни участкашка кхоачамбоацараш, пайда эцанза йола торонаши кхоачамаши долаш да. Дукханехьа биззача низаца болх байтац оборудованегеи машинашкеи.

Дукхача хана дейа биззача низаца болх беш яц цементни заводера, Назрановски трикотажни фабрикера, шекар доаккхача заводера машинаши оборудовании. Цу предприятешка проектни мощностех лаьрххIача бесса продукци арахеца йолаялийтарга кхача гаьна да. Из бахьан долаш мехкага дIа ца кхоачаш юс дукха цемент, трикотажни хIамаш, шекар. Аьшкабетона вIашагIхетта конструкцеш, кога гIирс, кондитерски изделеш, кхы а цхьадола товараш арахецара укх шера шин бетта план кхоачашъяьяц.

ТIехьаюсача предприятешка, хоаш ма хиллара, кийчъеш я тIехьабусийга дIадаккхара тIаерзаьь йола мероприятеш.

Цхьабакъда, оттаьь мероприятеш мел дика яле а, уж толамца кхоачашъергьяц къахьегама коллектива берригача членаша, организаторашa, исполнителаша цу гIулакха шоай деррига низаш тIа ца берзадой.

Арахеца продукци дукхагIа хилийтара бола лоархIаме кхоачам ба хIара денаде боарамагIо машинашнеи оборудованегеи болх байтар.

Цхьабакъда, дукхача машинашъеча предприятешка хIара бетта хьалхарча декадагIа бетта планагIа арахеца езача продукцех 20—25 процента, шоллагIча декадагIа 25—30 процента мара арахецац, хIаьта кхоалагIча декаде арахеш ах совгIа йола продукци.

Уж санна долча хьалашка штурмовщина хул, арахец брак йола продукци, дукхагIа хул арахецача продукцега дIадодаш дар, хьалхарча шин декаде мейнага дIа ца кхоачаш юс дукха продукци. Уж санна долча гIулакхаша лохду баха юкъара хьокхамаш, кIезига лац цар халкъа боахама деш дола зе а.

Диккача даькъе штурмовщина хул шийн хаинахьа бийдал, материалаш, комплектующи сатхалаш ца лоаттарах.

Коллективага боарамагIа болх байтара предприятей кулгалхоша, керттерча специалисташа шоаш де доагIар дац.

Республика производственни объединенешка, промышленни предприятешка дукха болх бу производство кердача техникаца Iалашъяра, керда техника, дикагIйола технологи производствана юкъейоалаяра, производственни процессашта комплексни механизаци автоматизаци яра.

1979 шера цхьоалагIча шолага кхачалехьа республика промышленносте яр 413 механизированни автоматически поточни линии, 88 предприяте болх беш яр 229 комплексно - механизированни автоматизированни цехаш, участкаш, производстваш.

Царех дикка дакъа болх беш я мехкдаьтта чакхдоахачен химически, машинашъеча а металлообработке а, хьуни хьу чакхйоахачен, кхачан а яйгача а промышленносте.

Пачхьалкхен плана заданешка, министерствай, ведомствай планашка хьежжа, духхьал 1979 шера республика промышленни предприятешка производствани юкъейоалаяь кердача техникаш йола, производственни процессашта автоматизаци механизаци яра, вычислительни техника юкъейоалаяра, болх беш йолча оборудованена модернизаци яра йола эзар совгIа мероприяти. Шера керда техника производствана юкъейоалаяра дIадахийтар 7 миллион гаргга сом хилар.

Экономически обзор

Республикерча производственни объединенешка промышленни предприятешка керда техника производствана юкъейоалаярах, производственни процессашта комплексни механизаци автоматизаци елга сихдарах боккха пайда боал.

Технически прогресс яра цхьана дукхагIа хул механизированни хьисапе беш бола болх, дикка аьттув а боалаш хувцамаш хул болхлой профессиональни говзал лакхъеча, хьалхарча аргIагIа технически прогресс яра хоадамбеча доакъошка — электроэнергетике, машинашъеча, мехкдаьтта доахачен мехкдаьтта чакхдоахачен.

Производствана механизаци автоматизаци еча, иштта хIара шера промышленностерча болхлой квалификаци лакхъеча дикка дукха хIамаш карагIдийнадале а, хIана а тIехьа болхлой дикка дакъа хьаIоеш боаца болх кулгашца беш да.

Республикерча промышленносте 1979 шера кулгаша болх беш бар (кулгашца ремонт ераш машинашта механизмашта наладка ераш боацаш) берригача къахьегаш барех 38.1 процент болхлой.

ХIаьта ремонт еча, машинашта наладка еча кулгашца балхаш деш бар, е берригача къахьегаш барех 12.3 процент.

Промышленноста цхьадолча доакъошка кулгашца балхаш дераш кхы а дукхагIа ба. Уж ба кхачан промышленносте 63 процент, хьу чакхйоахача промышленносте 49 процент, гIишлон материалий промышленносте 41 процент.

Цхьайолча предприятешка лаьке белгалбаьхарел а дукхагIа ба кулгашца балхаш деш бераш. Масала, «Нефтехимзапчасть» заводе 41 процент ба кулгашца балхаш деш, приборостроене министерства «Промавтоматика» НПО опытни заводе — 51.2, автомобильни промышленноста «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни заводе — 48.2, Нохч-ГIалгIай АССР моттигерча промышленноста министерства «Металлист» заводе — 48.2 процент.

Промышленноста цхьадолча доакъошка дукха ба гIона бола болхлой, цар балхашта чIоагIа кIезига яьй механизаци, эсала вIаштIехьдаьхад гIона дола балхаш, хьалхарча аргIагIа погрузочно-разгрузочни, складской, подъемно-транспортни балхаш а долаш.

Погрузочно - разгрузочни транспортни балхашта, складской боахаме, кхачан промышленноста предприятешка контрольни операцеш еча, консервни производстве, мукъа-булочни изделей предприятешка, къахьегача гIона болча болхлой къахьегама сеттара кIезига механизаци яьй.

Укх шера дIабахача шин бетта дика къахьегама толамаш даьхад республикерча подрядни гIишлошъеча организацеша а.

1980 шера шин бетта шоай низаца гIишлон - монтажни балхаш дара план 100.6 процент кхоачашъяьй гIишлонхоша.

Шин бетта программа толамца кхоачашъяьй Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене, «Грознефтехимремонтстрой» треста, «Грознефтеоргсинтез» объединене, «Грозтрубопроводстрой» объединене гIишлонхой коллективаша, кхыча.

ДIададахча шера хьалхарча шин бетта даьрей цхьи процент дукхагIа гIишлонмонтажни балхаш даьд укх шера цу юкъа.

ГIишлонхоша кхоачашде дезаш хьалхашка латта гIулакхаш а дукха да. Цар кхоачашъе езаш йола планаш а йоккхий я. 1980 шера эксплуатаце дIаяла езаш я цхьайола производственни объекташ, 200 эзар квадратни метр гаргга йола нака чубаха цIенош, 3284 дешархочоа моттиг йола школаш, 1250 моттиг йола деша даха ца йоацача берий учрежденеш, кхыяраш.

Хьалхьаь яланза йола гIишлош кIезигагIа хилийтара, планагIа хьалхьаь яла езаш йола ерригa объекташ шоай ханнахьа эксплуатаце дIаялара тIаерзаьь мероприятеш кийч а яь чакхйоахаш я гIишлошъеча коллективашка.

Республике шерра социалистически яхь йоаржаьяй В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денна сийленца наькъабахара. Предприятей, колхозий, совхозий, транспортни кхычен организацей болхлоша тIагIертта къовсам лоаттабу из сий дола цIей кердача къахьегама толамашца белгалдаккхара.

Яхье хьалха латтача дукхагIа хьахараш болча болхлоша цу дезача денга кхачалехьа пятилетка планаш кхоачашъе лош я луш. лаьрхIад иттлагIча пятилетка заданеш хаьнал хьалха кхоачашъяра тIеххьа лоаттабеча къовсаме дизза дакъа лаца.

РЕСПУБЛИКА ПРОМЫШЛЕННОСТО 1980 ШЕРА ЯНВАРА—ФЕВРАЛА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРА ХЬАКЪЕХЬАРА

СВЕДЕНЕШ

проценташа

	Продукци мыьхала лакхар	Къахьегама обсарда лакхар
Еррига республика хьайнцача	100.4	100.1
Ленина орден болаеча «Грознефть» производственни объединени	101	100.2
Грозненски ремонтно-механически завод	100.6	104
Карабулакски химически реагентий завод	102	100
«Союзнефтегазпереработка» яха производственни объединени	100	100.6
КIоаргача лаьтта чура мехкдаьтта IенаяIаш йола Къилбаседа-Кавказа управлени	104	100
«Грознефтеоргсинтез» яха Грозненски производственни объединени	100.7	99
«Нефтехимзапчасть» яха Грозненски завод	100.2	100
«Красный молот» завод	100.3	100.6
«Оргтехника» Грозненски производственни объединене «Электроприбор» завод	101	100.2
«Промавтоматика» IилмаI-производственни объединене завод	104	100.3
«Пищемаш» завод	100.8	101
ГI. Ахриева цIерагIа «Электроинструмент» завод	102	100.7
«Трансмаш» завод	101	100
Электромеханически завод	101	100
Гудермесски мединструментий завод	102	100.5
Ацетонни завод	100.8	100.0
«Грозэнерго» районни энергетически управлени	100.1	100.1
«Терек» яха мебельно-кхи хIамаш а Нохч-ГIалгIай производственни объединени	102	107
«Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завод	103	100
Радиотехнически завод	107	100.5
Электроремонтни завод	100.6	100.8
В/О «Вторчермет»	100	100.7
Цементни завод	83	72
Грозненски аьшкабетона конструкцей завод	100.3	96
Хьата продуктий Нохч-ГIалгIай производственни управлени	110	100
Грозненски экспериментально-механически завод	100.7	99
«Госмехсельхозтехника» яха республикански объединени	100.6	99.2
«Металлист» завод	100	100
Протезно-ортопедически предприяти	100.0	100.0
БIарга са доацарий общество	100.4	101
Къорен меттаден берий общество	100.9	111
Издательства, полиграфе, книжни торговле гIулакхашта йола управлени	102	101
«Чечингушпромстройматериалы» яха производственни объединени	100.2	102
Кхачан промышленноста министерство	100	99.1
Моттигерча промышленноста министерство	100.5	100
Нохч-ГIалгIай аэрогеоуправлени	100.4	100.2
Грозненски ремонтно-механически предприяти	100.5	100
«Чечингсельстрой» треста аьшкабетона конструкцей завод	100.5	99
ГIишлон индустрен гIишлон материалий Аргунский комбинат	100.1	99
«Чечингушводстрой» гIишлошъеча управлене Аргунски аьшкабетона изделей завод	100.0	99
«Чечингушводстрой» гIишлошъеча управлене ремонтно-механически мастерской	100.0	99
Рудин йоаца гIишлон материалаш чакхйоахаен Карабулакски завод	100.0	94
Хьун боахама министерство	100.7	100.0
«Автоспецоборудование» яха опытно-экспериментальни завод	100.7	100.0
Мехкарьер	100.0	103
Назрановски трикотажни фабрика	100.3	100.2
Шейни производственни объединене	100.3	100.0
Грозненски кога гIирс бу фабрика	102	100.1
Грозненски лаьтта доаккха завод	105	100
Шекар доаккха завод	116	100.0
«Консервплодоовощ» яха Нохч-ГIалгIай производственни аграрно-промышленно-торгови объединени	100.2	99
Дулха комбинат	114	100
Шурий промышленноста объединени	101	99
«Чечингушвино» производственни объединени	100.5	[illegible]

Нохч-ГIалгIай АССР Статуправлени.

ХЬАЖКIИЙ ХЬУВКЪАМ ЛАКХА ХИЛИЙТАРА

Кхо шу да Молдаве опытни кхашка «Байя» яхача венгерски юртбоахама комбината специалисташа могаьча индустриальни технологех пайда эцаш хьажкIаш кхеяра эксперименташ еш латта.

Дика дагабоагIа сона Венгере шолйинга енача агрономий механизаторий группаца цхьана Молдавлаьтта леладераша Буджакски арарга кхашка балхаш дIаволадаь 1977 шера апрель бутт. ХьажкIаш кхеяра эксперимент хилар перевод йича Хьачий атагIе яхилга долчи Валя-Пержей яхача йоккха йоацача юрта таьIа йоацача моттигерча 800 гектара тIа.

Укхаза хьажкIаш кхею дукха ха я. Атта гIулакх а дац из. Ахкан замалахьа массехказза хьажкIий мугIараш чийлхде оасар де, кхыдола балхаш де делаш хулар лаьтта леладераш. Венгерски доттагIаша могаьча хьажкIаш кхеяра кердача технологе ниш хилийтар кулгашца балхаш делга цIендаь юкъера дIадаккхаьл совгIа, кхашча деча механизированни балхий боарам лохбе а, цу наькъаца хьажкIий хьувкъам лакх а беш.

Цу шера нагахьа мара ца йоалача тайпара хьакха яьлар Буджакски ара бIаьстa. Маьлхо лаьтта дIоахдир, амма апрель бетта делхаш дола догIаш соаденнадар. Из дар агронома Ласло Такача чIоагIагIа новкъа хиннар. Йокъал наттахьа мара отташ яц Буджакски ара ала йиш йолаш дац, хIаьта Ткача теттара боккха лоархIам белаш бар молдавски лаьттара яз шийн хьалхара хьувкъам. Сона дайнад цо хилла а шийца леладу блокнот. къоарадаьд яз йоазоша. Цу тIа яр удобренейн гербицидийн нормай расчет. Йокъал уеттача арений хьалаш дикагIа довзу дола тайпа хараш йоккха йоацача участка тIа дIайийнача хьажкIий сортийн гибридийн цIераш.

Экспериментальни кхай тIа хьажкIаш дIайийнир а чуийцар а опытни механизатор Социалистически Къахьегама Турпал, СССР Лакхьорча Совета депутат Савелий Пармакли керте латта механизированни отряд яр. Бригада болх бора венгерски лаьтта леладерий лаьрхIача заказагIа ГДР конструкторашa хьаьлча Е-512 оьпа комбайна тIа. Уж машинаш лелае Iомабала гIо дир молдавски механизаторашта «Байя» яхача комбината механикаша Ференц Рабару, Ласло Халлаши, Иштван Задравец. ХьажкIаш чуэцара балхаш сихденнача делошка юха ца социаш комбайна тIеххьа хьажкIий кхай тIа лелаш хулар «Байя» эмблема тIехь латта автофургон. Ласлоси Иштванеи хIаране хувцаш ши-ший аьгIанна лехкар машина, хьожар кердача техникино болх мишта бу.

Савелий Пармакле а цун новкъосташа а, дикача учениикаша санна, бIарччача шера Iомайир экспериментальни кхай тIара Буджански арара цIеккха а ца тиннача тайпара лакха хьувкъам — гектара тIаьа 63 центнер фуальхха хьажкIаш — чуба йиш хилийтача кердача технологе къайленаш. Кхай цхьайолча участкаш тIа кхы а лакхагIа бар из — 80—85 центнер. Укхаза кхаб Молдаве ялат кхедеча кхыча боахамий специалисташ а.

ХIаьта шоллагIча 1978 шера эксперимента доазош шердедар: республика дукхача районашта къоастадар хьажкIаш кхеяра кердача индустриальни технологех пайда эцара 1000—1500 гектар лаьттеш. ХIанз Ласло Такачаи цун новкъосташи дагадоаххар Савелий Пармакли бригадаца шоаш болх бу кха меттел эксперимент еш латта деррига кхаш а. ШоллагIча шера а доккха беркат чудера—юкъера лаьрхIача гектара тIара 61 центнер. Венгерски технологех дола хабараш Буджакски арара Молдаве доазонел арадаьлар. Валя-Пержей яхача вIамигача юрта Украинера, Грузера, вошал долча кхыча республикашкара хьажкIаш лелаераш ухар.

Со хилар Валя-Пержее дIаяхача гурахьа молдавски венгерски лаьтта леладераша цхьана балхаш ду кхоалагIа шу чакхдоалаш латташ, Савелий Пармакле аьлар сога, из шу толашагIа хет шийна аьнна. Бакъда, хьувкъам кхы а лакхагIа хила йиш яр, нагахьа санна ахка йокъал йолаш хиннадецаре... Амма цу тайпарча халача шера а эксперимент аьттув болаш хилча, хеташ ва Пармакли, хаоттам дика нийсбелча хьувкъам кхы а лакхагIа хила беза аьнна.

— Долча беса аьлча, хIанз из эксперимент яц, — тIатехар цо. — 1980 шера хьажкIаш кхеяра индустриальни технологех миллион совгIа гектар дIалоацача кхашка пайда эцарба вай мехка. Молдаве ерригача республике юв хьажкIаш цу технологех лелае дага ба.

Георгий СТОЙЛИК,
АПН корреспондент.

Сихеи дикеи хьалде гIирсаш

Парте XXV съездан цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумийн решенеш кхоачаш а еш, экономика дIахо айечен къахьегамхой социально-культурни вахар тоадечи юкъе иттлагIча пятилетке докхха дакъа лаьцад республика гIишлояхоша. Диъ шера пайда ийцаб 1,42 миллиард капитальни вложенеех, 629 миллион сома маьха гIишлон-монтажни балхаш кхоачийдаьд, эксплуатаце дIенийнай 1,2 миллиард сома маьха, бIарччача 9-ча пятилетке еннараш миссел хIана яц аьнна йола керттера фондаш. Цу шерашка тоъал дукха мощностащ эксплуатаце дIаенний. «Красный молот» яхача медицински инструментийн заводашка, вIашагIйохка аьшхабетонни конструкцеш ю мощностащ Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра управлене, «Чечингсельстрой», «Чечингремстрой», «Грознефтехимремстрой» трестащка, «Чечингколхозстрой», «Грознефтеоргсинтез» яхача объединеней предприятешка хьалъяьй Г-39/40 каталитически реформинга, мазута вакуумни перегонка ю установкаш сацна йола предприятеш, импортни дай-мехкей оборудовани чуоттаяь ЭЛОУ-АВТ яха иш бола комплекс. Из тIеххьаръяр хьалъеча дакъа лаьцарий хьинареча къахьегама чIоагIа мах баьб КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева.

Дог раьза долаш белгалдаккха йиш йолаш да вай тахан капитальни вложеней эффективность лаккъяр, гIирсаш хьалделга динагIа тоадаре вIаштIехьдаккхари, толашегIа йола къахьегама методаш юкъехахьяр дукха партийни, комсомольски, профсоюзни органаша беча организаторски политически балхах беркат даьнна хилар. Укх тIеххьарча шии шера дуккьашха тIехкхоачашъяьй республико капитальни вложенеех пайда эцара планаш, дика такхъльхай подрядни гIулакхашта йола пятилетка диъ шера план.

Пятилетка хьайолаеча дена дукха болх баьб юртбоахама производства материальни база чIоагIъяра, колхозашкей совхозашкей хьал а ль болх бе йолаялийтай хьайбаш леладу дукха йоккхий комплексаш, кой тIарча салхазарашта объекташ, нормоцехаш, доахен, жа, хьакхари чулоаттаю помещенеш.

Духхьал пачхахьалкхен капвложеней чотах хьалдаьд 700 эзар квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош, 33,6 эзар моттиг йола общеобразовательни школаш, 4,5 эзар моттиг йола деша даха ха йоацача берий учреждене, 700 маьнги чуоттабе больницаш, 2130 сах чуацаргволаш йола поликлиникаш, культурно-бытовойи коммунальнии гIулакхашта лаьрхIа дукха кхыйола объекташ.

Республике толаме болх бу Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра управлене, «Чечинггазстрой», «Грознефтехимремстрой» треста, № 7 йолча треста монтажни управлене, «Центроспецстрой», «Союзпромэкскавация» яхача трестий управленей, «Чечинггражданпроект», «Грозгипросельхозстрой» яхача институтий, дукхача кхыча гIишлон-монтажни подразделеней коллективаша.

Хьалха латтача коллективашка дIаьржай социалистически яхьо хьахилийта пайдана инициативаши починачи, цу даькъе бригадни боахама расчет, «Бригада пхе шера задани — дIамагIча составаца», «болхлой эстафета» яхараш, къаьстта а ЭЛОУ-АВТ яхача установка комплекс, кхыяраш хьалъеча. Задачеш тIанийца социалистически декхараши кхоачашдара, дерригача кхоачамех бизза пайда эцара коллективаш оарцагIйоахача докха новкъостал даьд дукхача гIишлошна вIашагIъеккхача парторганизацей секретарий советаша, ханна йолча партийни группаша, партийнии профсоюзнии штабаша.

ХIаьта а капитальни гIирсаш хьалдечара гIулакхаш бIарчча хьанийцача геттара шортнга тоалу. КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленуме Л. И. Брежнева къамаьл деш белгалдаька кхоачамбоацараш шоаш ма дарра вай республике хьалдеча гIирсашта а драгIаш да. Дукхача объекташка дIа-юха а йийкъа лаьттаю капитальни вложенеш, цхьанна а шера кхоачашъяц керттера фондаш эксплуатаце дIаялара планаш, хьалдаь ца доалаш дукха гIирсаш дус.

ГIишлош ю тоъал дукха организацеш капвложеней планех лоархIаяц. Капвложенешта чIоагIа тIехьайнсай мехкдаьтта проводий Къилбаседа-Кавказсия управлени — 7 миллион гарггача сома, НГIАССР Совмина УКС — 3 миллион совгIа сома, «Грозэнерго» ГРМЗ, юрта боахама министерство, горисполкома УКС цхьана лаьрхIача 7 миллион гарггача сома.

Духхьал цу организацей кулгалхой шоалта тIадиллача гIулакхага лерттIа дIа ца хьожаш хилар бахьан долаш во хьалъю лоархIаме культурно-бытовойи производственнии гIулакхашта лаьрхIа объекташ: гор. Грозне гостиница, универмаг маьхт ю завод, осетрово-шемайни завод, «Шалинский» совхозе откормочни комплекс, № 15 йолча совхозе репродукторни хьаккий ферма, Назранера кирпичийн завод, «Госкомсельхозтехника» объединене техобслуживане станци, шера 3,0 миллион сома маьха паьха гIулакхаш дергдола быта цIа, кхыяраш.

Цхьа шу совгIа ха хьалхагIа уж а кхыдола а кхоачамбоацараш XVI областной партийни конференцехь дIахайтидар ведомствайн гIишлошийн партийни организацеши кулгалхошни. ЧIоагIа кIома критика йир гIишлонхошта чуIе цIенош, школаш, берий бешамаш, больницаш во хьалъеш хиларах.

Тахан фу аьла мегарда цу хьакъехь? Критика яьуул тIехьагIа мишта дел болх? МукIарал дания делаш шоашта яьча критиках цхьаболча эстройщикаша йоаттIаш йола выводаш яь ца хилари, 1979 шерах чуIе цIенош, культурно-бытовой гIулакхашта лаьрхIа объекташ хьинаре хьалъергйола шу деаьнна конференце сина установка кхоачашъяьяц. Алхха дIадахача цхьан шера республикерча къахьегамхошка дIа ца кхоачаш дисад 27 эзар квадратни метр чуIе моттиг хила езаш дола цIенош, 420 моттиг йола деша даха ха йоацача берий учреждене, 1340 моттиг йола школаш. Во даьд балхаш унахцIено лораярен культуран объекташка.

Къаьст-къаьстача коллективаша балхаш во дари бахьанаш боахамий кулгалхоша яхача тайпара объективни халонех латтац, гIишлонхошеи заказчикаши шоаш болх бо бара ха КПСС горкомаша, райкомаша, юкхьанцарча партийни организацеша царгара доагIар дизза хьа ца дехаш хиларах а латт. Капитальни гIирсаш хьалдара дешаш хадданза терко еш дац райкомашка. Цу лоархIамечен чоалхаечен даьнва гIулакхаш мишта лел хьажа болх во баьб яхаш хьакхийкаделга мара из тоабаре кхы деш хIама яц. Из бакъ хилар хьахьокх уж деш 1979 шера КПСС Грозненски горкомеи Надтеречни райкомеи бюрой заседанешка мара дийца ца хиларо. Цхьабакъда, нагахьа сина капитальни гIирсаш хьалдечара гIулакхаш тоадалийта воай безам бале, цу даькъага массаьа а хьажа веза, лаьрххIа. Ши-шерIа хиннабаш укхаза толам, е хург а бац.

Шоай боарамагIа боацаш, каст-каста юкъагIа а боахаш, бу болх гIишлон материалий промышленноста дукхача предприятеша. Из да гIишлошта эшшача боараме а ханнахьа а цемент, кирпичик, инертни материалаш ца хилийтар.

Технологически оборудовани во лелаю цементни заводе, цудухьа плапагIа йоацев аварийни ремонташта каст-каста юхасец пешкаши кхыйола узлаши, юкъатIйолх цемент хьаяре планаш, цудухьа лерттIа дIабодац гIишлонхой болх республике, Даг. АССР-е, Къилбаседа-ХIирий, Черсий-Балкарой АССР-ашка, Азербайджане, Грузе, кхычахьа. «Чеченоингушстройматериалы» яхача объединене пятилетке диъ шера хьа ца луш йисай 50 миллион кирпичик, цу даькъе 1979 шера 23 миллион. Хьаеш йола кирпичик шерашера кIезигагIа дул. Цул бахьан да объединене кулгалхоша дукхагIа йолчун амортизационни ха 3—3-за чакхъяьнна йола технологически оборудовани кердаяккхара дешаш шортига къестадеш хилар, болхлой къахьегамен бытен хьалаш тоедара йоакхо кIезига елга.

КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленумо дIадийхад капитальни гIирсаш хьалдечари гIулакхаш лаьрххIа тоаделга, капитальни вложеней эффективность лакхъелга, керда хьалде доладеш дола гIирсаш кIезигделга, нийсаши рузкъен хьалде дола а даь хьалдаь ца доалаш диса гIирсаш сихагIа хьалдаво а, хIаьта иштта болх беш йолча предприятешта реконструкци яра а уж технически кхы тIа к кийчъяра а тIадерзаделга, хьалдеча гIирсий дикал лакхъелга.

Из программе кхоачашъелга къахьегача коллективашка беча организаторски, политически, идейно-кхетама балха юкъмоттиге латташ хила деза. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацей низаш цхьана тIадерзаданза даргдац иттлагIа пятилетка чакхйоалача шера йоккхий планаш кхоачашъяра.

ХIанзчул тIехьагIа 370 миллион сом совгIа капитальни вложенеех пайда эца, ерряга а лаьрхIача 200 эзар квадратни метр гаргга чуIе моттиг йола цIенош хьалде, дукха школаш, деша даха ха йоацача берий учреждене, культурно-бытовой, производственни, юртбоахама гIулакхашта лаьрхIа объекташ хьалъе, иттлагIча пятилетке лаьрхIа гIишлон индустре база дегIайоалаяра программе чакхъяккха а цу тайппара хьатIайоагIача пятилеткана лерд йолла е еза.

ГIишлонхой сийлахьа декхар — 1980 шу лакхача темпаща чуIе цIенош, деша даха ха йоацача берий учреждене, унахцIено лораяра объекташ хьалъяр, республикерча къахьегамхоша догдоахараш кхоачашдар. ХIаьта уж гIулакхаш чакхдоахача докхха дакъа кхоачаду КПСС обкомо чIоагIа а ль, укх шера январь бетта деиа болх беш йолча республикански штаба.

Пачхахьалкхен, плановни, производственнии, къахьегама дисциплина тIа-тIа чIоагIъе, Iилма-технически карагIдайнараш юкъехахьар, хьалха латтача опытах шерра пайда эцар, планаши договорни декхараши кхоачашдар дукхья, гIишлош хьалъяра дешашца доаэ дари механизм органашкха тоаяра хьакъехьарча КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советти соцамга хьежжа системни нийсъ лелабелга Iелашдар дукха кадрай бехктокхам хадданза лакхбе безараш парте городскойи районнии комитеташ а.

К. САЛТАХАНОВ,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома гIишлошъяра отдела заведующи.

Альпийски даьгIенаш — вай ганз

Республикерча лоаман колхозаша дукхача шерашка Iоаьлча опыто хьакъехьад, бIарччача шера лакхача лоамашка мангалца йоа а хьожаш, доакъяра культураш дIа а йийна, механизаце новкъосталца доакъар Iалашдаре тоъам болаш лаьтташ доацача хьайбаш леладелга зене гIулакх долга. Лакха бе иштта продукци яьккхарга дIабода мах.

1968 шера лоаман районашкара боахамаш пачхахьалкхенга шура йохка ца езаш мукъадьхадар. Дулх дукхагIа даккхара теркам тIабахийта даь хIама дар из. Бакъда, цу гIулакхах а хетар хиланзар.

Советски а Веденски а районашка пачхахьалкхента дулх доххара план кхоачашъю дукхагIча даькъе бахача нахагара доахан хьа а нийсош. Бахача наьха доалахьа хьайбаш дукхагIа да общественни долчул. Укхаза хаттар довгIа: лоаман районашке бахача наха жа а доахан а пайда а эцаш хIана леладу, хIаьта общественни сектора хьайбаш леладара зе дар малагIа бахьан да?

Дерриге а дукзадениа да доакъар Iалашдарца. Бахача наха хален кхерамец, яле а, лоаман боесашка мангалца йол хьокх. ТIеххьарча шерашка нах арабаьнна яьсса ийдача лоаман юрташка хьалу а ухаш, цхьанкха бокъо а йоацаш, цигача шоай боахамаш совдоахаш моттигаш нийслу. Общественни хьайбаш леладара гIулакха зе а деш, дикагIа йола даьгIенаш дIалувц цар.

Советски, Веденски, Нохай-Юртовски районашкарча общественни боахамашка шера эшачох 40 процент мара Iалашъяц йол. Цудухьа Iангара доаха хьайбаш а гIийла хул, дукха доа, Iаьхара дус. ТIеххьарча шерашка тхьамка лелаелга сихха дегIа а кхувлаш, кIезигагIа дIахо доакъяра культураш — люцерна, судания, хьажкIаш.

Лоаман районашкарча колхозашка юртбоахама кулгалхоша доахана а же а дикагIа доле фу доладе гIерташ шоаита могар дой а, хьайбаш дебац, хIаьта жа хIара шерашера кIезигагIа хул.

Иштта, масала, 1964 шера Ведана районе 12 эзар устагIа бар, хIаьта 1979 шера — 7 эзар. Советски районе 10 эзар устагIа хиннача цу юкъагIа 6 эзарнега кхоачаш кIезигделар жа. хIаьта Нохай-Юртовски районе 5 эзар устагIа хиннача тахан цхьаккха а бац.

Цу тайпара безамие доацача сурта тIаьттад лоаман районашка жа леладелга. Хоаш ма хилара, лоамашка пайда а боалаш массаза а жа лелаеш хиннад. Фу хиннад укхаза хIинц?

Цу хаттара жоп а луш ала йиш я: хьайбаш леладара кхоачамболаш дац доакъар. Толамца из боахама деиъа дегIаккхувла вIаштIехьдаргда, нагахьа сана механизаци юкъе а йоалаь шортта доакъар кийч а даь фермашта шийн хиннахьа хьатIаоэе. Из иштта хилар хьахьокхаш а Ведана района Орджоникидзе цIерагIа колхоз. Лоаман хьалашка рентабельни а болаш из цаI мара боахам бац. Колхозо хIара шера хьайбаш Iангара дахара шийна эшачох 80—100 процент доакъар Iалашду, цунна 50 процент дIайийнача баьцех а долаш. Аьхки кийчдаь дерригта доакъар фермашта хьатIаоэ, хIаьта из тоъал хиларах хьайбаш а кIах ца дусаш Iангара дул, хIара 100 Iаттата тIехьа 80—90 Iеса хьалкхеду.

Аьхки лоамашка а Iай шаьрача моттигашка а кхувлаш, леладаьд Кавказе жа. ХIанз вай республике Iай жа леладе шаьра аренаш йисаяц. Цудухьа бизза пайда эца беза лоамашка долча доакъарах. Цунца цхьана, бакъахьа хургда лоаманкарча боахамий правленешка «Советская Россия» яхача колхоза якаш леладара Iоаьнъ опыт Iомайича.

1971 шера цу колхозо Кавказе эгтара хьалха 20 як йоалабир, цунца цхьана Гуржеиара лоаман хьалашка баьнна 1040 тушински фух йола устагIа а боалабир. Якаш а жа а доаллаха леладора Советски районе Бути яхача 1500—2500 метр лакха уллача моттиге. Жена лаьрхIа дика кошара йир, Iан доакъар а кийчдир.

1975 шера, диъ шу даьлча, жа цIендаь дIадаьхар. Жа дукха довра, из боахама даньа рентабельни дацар. ХIаьта якаш леладелга пайдане гIулакх долга гучадаьлар. Уж лелае цхьаккха помещена хьалъе езаш хиланзар колхоз, хIаьта доакъар а кийчдацар цхьа моллагIа хIама нийкхача дуаде мара. Цхьа центнер дозал IотIаккхстарга колхоза дIабода мах 36—40 сом мара бадар.

ХIанз «Советская Россия» яхача колхозе якаш дикка йийбай — 378 я уж боахаме, 120 пачхахьалкхенга елай. ХIара шера 100 яка тIехьа 70—80 кIорниг хьалкхею.

Толамца дегIаьх якаш лелаелга вай доалахой болча а. Масала, Къоаршой-Черлесе 1000 совгIа, Черсий-Балкхарой республике 500 як я. Якаш лелае лерхIаш да Гуржеиара, Дагестанера, Къилбаседа-ХIирий республикера лоаман боахамаш.

Вай республикерча лоаман боахамашка пайда ца эцаш юс лакхача моттигашка йола альпийски даьгIенаш. Жан доахани хьалтIа ца доалаяуча цу даьгIенашка лелае мегаргья якаш. 2500—3500 метр лакхал а долаш, шортта буц тIаяьнна альпийски даьгIенаш вай республике 30 эзар гектар гаргга я. Цигача аьхки, кхыча хьайбашта йоакъа а йоацаш, 10—15 эзар як лелае йиш я.

Нохч-ГIалгIайчен 1,5—2,5 эзар метр лакхача моттиге йолча 400 эзар гектар даьгIенашка аьхна 3—4 бетта мара доаждац хьайбаш. Гурахьа, уж цигара цIадигача юхебисача 8 бетта якаш йоажае йиш я цу даьгIенашка. Укхаза белгалдаккха деза Памире, Тянь-Шане, Туве, Алтае цу хьисапе якаш лелаеш хилар.

Лоаман хIара боахамо тахка еза якаш лелаяра шоай йола торонаш. Цу гIулакхо вIаштIехьдоаккхаргда лакхача лоамашка ядача даьгIенех бизза пайда эцилга. Цунца цхьана, дикадалийта йиш яц массаза а лелаеш долча хьайбашта (жена, доахана) шортта доакъар Iалашделга а. Кавказе массаза а лелаьд жа. Вай республике а уж лелаелга дегIаккхувла деза.

Кхоачамхилла доакъар Iалашдара лоаман боахамашкара наькъаш тоаде а керда лараш Iодахка а деза. Цу гIулакхо вIаштIехьдоаккхаргда доакъар Iалашдеча механизаци юкъейоалаелга, из шийн ханнахьа фермашта хьатIаоэилга.

А. МОЧАЛОВСКИЙ,
Б. ДИКАЕВ,
ветеринарни Iилмий кандидаташ.

«Советски Союзагара Iомале!» — из лозунг тIехь-тIехьагIа шерагIа дIадаржаш датт Эфиопе.

ЧIоагIа къердаш я мехка общественно-политически тематикагIа долча СССР литература издаенеш.

СУРТА ТIА: Эритрея яхача провинце административни центра Асмаре цхьан книжкаш дохкача тика чу.

Г. ГАБРИЗЛИНА сурт. ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

КIАЙЧА ЦIЕН УНЗАРА ГIАНАШ

Американски обозревательий ветеран волча Дж. Рестона йоах, дIатIахьежача «бIубенна а лакха уйла йолаш ява аьнна хеталуш США президент Дж. Картери цунна гаргагIа бола гIончаши бале а КIайча цIагIара бараштa бийсана унзара гIанаш духьал увтт. «Уж кхеф, — йоах цо, — кхаь обстоятельствах: тIатеIIа лакхлуш латтача хIамай маьхеха банковски процента ставкехи, протесташ нхайкаеш цIаьхха гуталелхача кагийча нахах, США арахьарча политика ноэгьах яштта продукци йоаккхарга тIехь-тIехьагIа непайоазува союзникаши дукхагIа ца тешаш хиларах.

Цу дерригача унзарча тIанех КIайча цIен эттара чIоагIагIа корта лозабер, ма дарра аьлча, мехка экономически хьал чIоагIа талхар да. ХIамаш еэлуш латташ хилиро кIалйихьай хьалха хинна еррига рекордаш. Январе шера лаьрхIача 18 процента боарам тIа кхаьчай инфляци. Кхыметтел официальни йолча кIезигъаьча даннеша хьахьокхачох а балхазал 6 процентага кхаьчай. Лакхьеннай январе 4,8 миллиард долларга кхаьча йола торгови баланса дефицит. Ссудни капитала рынок еха хIалаьнхулача боарам тIа кхаьчай. ЛоархIамегIа йолча банкаши кредиташта йола ставкаш лакхъяьй цIаккха ца хиннача боарамга кхоачеш — 17,25 процент.

Духхьал Дж. Картера укхзанегIа дерригача кIирагIа КIайча цIагIа цаI шоллагIчоа тIехьа еш совещанеш яьй. Эттача хьала кIалхара бовлара никъ лохаш экономически советникашa корзагIбаьнна тIакIалтIа еттара администраце чура программаш хIанзза кийчъяь а конгрессе юкъийта дIачуенна а 1981 финансовни шера йолча проекти. Бюджета цу гIулакхех хургдар хьалхехьа а хьахьокхар хIана Дж. Картера администраце хьалаьцача, цунах моллагIа зе доале а из дIахо бахьа а лерхIача милитаристски наькъо.

ТIехъьенна чIоагIа инфляции банковски процента ставкаши дегIайоагIача хьалашка КIай цIа кхы де хIама долаш дац вашингтонски ведомствашка шоай программашка юха ца хьажийтача расходаш кIезиг ца йитача. Цхьанегара дIааккхача Пентагоча ассигнованеш кIезигдургьяц, уж лакхлургья. Иштта, масала, хоам бир, хьалха дIаккхайкадаь хиннача 161,8 миллиард долларал совгIа кхы тIа а контрессагара ахча деха лерхIаш хилар белгалдаьккхача обороны министра Г. Брауна.

«Из да, — язду «Нью-Йорк дейли ньюс» яхача газето, — соахка а халла шиш гIулакхаш вIаштIехьдаха мегачоа укх шера кхы а халагIа хургда яхилга». КIайча цIенна духьала уттача унзарча гIанех мелча уж дIадала гавна да. США лоархIаш а сийдеш а йолча Харриса служба общественноста юкъе даьча хаттарех хьахиинараша хьахьокхачох 77 процент болча американцаша харцахьа лоархI экономически проблемаш къоастаяра Картера леладу гIулакхаш. ЮкъагIа доахка тIеххараш кхы а чIоагIагIа оза гIерташ КIайча цIено леладеча гIулакхаша из процент кхы а чIоагIагIа лакхъе тарлу.

●

АГРЕССОР ХЕСТАВУ

Дерригача дуненна хьалхашка цIаьхха эхь долаш кIама оттадаьд израильски агрессораш хьаллаьцача ВIашагIкхийттача Штаташа: Шоашта мел могар даьд цар Израила духьала латта Iарбий мехкий цаI йола фронт йохае гIерташ. Цар хьалхлеца кийчъяьча тийцача балха кэмп-давидски соглашенегIа чакхдаьккхад 26 феврале Каирен Иерусалимен Израилен Египтан посолаша шоай верительни грамоташ дIа-юха хлар. Цу дийнахьа цу гIулакха духьала хилар дIахьокхаш Iарбий дунен дерригача мехкашка урагIъегIаяр миллионаш йола палестински байракхаш. Каире ма дарра аьлча чрезвычайни хьал этта хиннад, хIаьта цIе хеза болча политически деятелий группо египетски халкъага декларацо кхайкаяь хиннай. Цу тIа белгалдаьккхад Израилацарча гIулакхий «нормализаци»-оалаш дар — дерригача дуненаш цуи агрессивни расистски доктрина харцахьа лоархIаш йола пачхьалкхеана Египет кара юташ дола мохи бокхар да аьнна.

Массанена а къаьгга хоаш да США-с Израила, Египта Iарбашта начйолла гIертача тайпара палестински проблема «къоастаелга» йиъ миллион болча палестинцаштеи ше цаI мара йоацача цар виказа — Палестина мукъаяккхара Организацененеи (ООП) лоIам беш йоацилга. Кхыча тайпара хила йиш а йий из, нагахьа санна США президента Дж. Картера американски сионисташта хьалхашка ше хьамаьлт деш Палестински пачхахьалкхе вIашагIйоллара ше духьал а ва ООП цIаккха законагIа лоархIаш ше хург а вац аьнна по ше духхьал дIанхайкадаь хилча.

Март бутт болалуш бусалбай мехкий группа дIадехарах ООН Кхерамзален Совета заседани хилар. хIаьта ше тIанийцача резолюце тIа цо харц а ль юхатехар оккупаца яьча Iарбий территореш тIа Израила лелаю аннексионистски политика, дIалийцача лаьтташка нах баха хоашабе яь моттигаш дIаяхари цу тайпара законагIа йоаца практика кхы ца лелаяри хьа а дийхар. Шоай антиарабски позици хьулае а гIерташ ВIашагIкхийттача Штаташа лаьрхIар цу гIулакхашта политически но догIа.

Кхерамзален Совета резолюцена тIехьа кулг хьалъайдаьд американски викало, хIаьта из бахьан долаш берригаш раьза а болаш тIайийцай резолюци. Бакъда, из хиина из даьлланге а Израила тоам бар дар духьа президента Дж. Картера уж гуччахьа раьза боацилга хайча, — аьннад США викало нийса кхетаь хиннац шийна еиза инструкцеш, хIаьта «гIалат» ваьнна кулг урагIа а лахийтад.

Гуш да гIулакх из «гIалат» валарах латташ доацилга, из латт Кхерамзален Совето США-с Израила гIо деш хилар харцахьа лархIар бахьан долаш Вашингтон лоархIаьнац дукха дукхагIа бараштa духьалъила. хIаьта шоай викали инструкци ена а хиннай массане а санна резолюцена тIехьа кулг хьалъайде аьнна, «гIалат» ваьнна аьнна бахьан а даьккха тIехьагIа из «тоаде» вIаштIехьдалар дог доахаш.

Политика дикали-воли дешаша къестац, из гIулакхаша къестаю. Духхьал из бахьан долаш, ООН-ерча Палестина мукъаяккхара Организаце массаларча наблюдателя З. Л. Терази из аллара, Iарбий халкъаша «дарегIа политически маневр санна харцахьа лоархI тIеххьара американски ког дотIар «Вашингтона гIулакхаш хьахьокх из масса хана колониальни лоалах кIалхара мукъадаьннача мехкий моастагIа хиннагла а йолаш йолга а, хIаьта из къайла лахьа могаргдац КIайча цIен цхьаккха а тайпарча маневрашта.

ТАМАШИЙНА КОТАЛО

Зимбабве патриотически низаша тамашийна йоккха котало яьккхай 27—29 феврале хиннача массане юкъарча харжамешка. Цига дакъа лоацаш хилар нхаж тесса бокъо йолча 2,8 миллион сагах 93,6 процент бола нах. Дукха дукхагIа болча наха кхаж тессаб патриотически фронта — Роберт Мугабе лерте латтача Зимбабве Африкански къамай союзеи (ЗАНУ) Джошуа Нкомо лерте латтача Зимбабве Африкански халкъа союзен (ЗАПУ) — кандидаташта тIехьа. Парламентерча 100 моттигах 77 моттиг цар яьккхай юкъейисача 23 моттигах 20 моттиг кIезигагIа болча кIайбараштa йисай. хIаьта неоколониалистски гIозараша оттаваьча А. Музорева кхо депутат мара харжа тарденнадац.

Цу тайпара чIоагIа расистски марионетка эша а еш цу тайпара йоккха котало патриотически низий яккха тарденнад расистки порядкаш дIаяхара тIехьа, шоай Даьхен паргIатон шийн лоIаме хилари бахьан долаш патриотически фронта хьалхденца Зимбабве халкъо тIатеIIа къовсам лоаттабар бахьан долаш. Къамаьн-кортамукъален болам бохабе шоай низ кхоачаргбоацилгах бокъонца тийша баьлча шоашта лоиш деце а неоколониалисташи кIай расисташи патриотически низашка дакъа лоацийташ хоржамаш де девача ихаьчар, «правительствана» лерте марионетка Музорева а оттаеш, 1979 шера апреле даь хиина хоржамеш къайла а дихьа.

ТIеххьарча ханналца шоашта мел могар деш хиннаб колонизатораш патриоташ нот ца бовлийта гIерташ. Английски колониальни Iаьделаша командовани лелаеча родезийски полице бокъонца шоай лоIаме хилара тIехьа къовсам лоаттабераштa дубинкаши бIаргех хий ухийта газ арахеца гранаташи юкъейахха хиннай, хIаьта къиза етташ хиннай, хоржамий урнашта уж дIаюхе ца бохийташ. Музорева группа овгIонтахьара хоржамий результаташ телхадеш а дукха моттигаш хиннай, фальшиви бюллетенаш кийчдаь хиннад, мах а бенна марионеткана тIехьа шоллен кхоззен кхаж тасса агенташ а оттабаь хиннаб.

Зимбабве Патриотически фронта кулгалхошна КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева дахьийтача моаршал тIа белгалдаьд патриоташа бIубенна аьккхача нотолоно марионеточни режим качйолла гIерташ хиннача расистийи империалистийи уйлаш йохаь, мехка исторе керда оагIо хьайийлла хилар. Хьадаьд Зимбабве бокъонца шийн лоIаме, суверении йолаш хьалъяра дола хьалаш.

Патриотически фронта кулгалхоша лерхI керда вахар хьалдара наькъагIа хIанз толаме хьалхашкахьа дахар дукхагIча даькъе цар цхьабагIонахи кхотабенна хиларахи, империалистийи расистийи бIеха гIулакхаш юхатоха цар низа кхачарех тийша хургдолаш. Р. Мугабе хIанззехьа дIанхайкадаьд ЗАНУ ЗАПУ-ца коалици е раьза хилар. «Тхо цхьаннь гериз бе а делла къовсам лоаттабеш хиннад, — белгалдаьккхад цо, — цхьана къамаьлаш деш хиннад Лондонски конференце, цхьана хьалъергья оаха шийн лоIамен паргIатен йола Зимбабве пачхахьалкхе».

Г. ШИШКИН. (ТАСС).

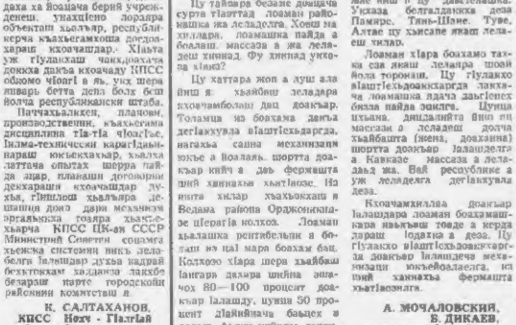

ЛАТВИЙСКИ ССР. «9 мая» яхача чкъерийн доахана колхозаа продукци тинаша дукха аллийсан. Къаьсттина чIоагIа къердаш ба баша белла кильках салакеш, томатин соусна кийчъяь сар динаши ставриден, къийола консерваш.

Чкъерий лушалгеи уж кийчделгеш боахаме дерриге механизаци яь да. Миллионер йолча колхозо хоъчашъал консервашан арахецара, боъхаьба а гIорзба а чкъаьра кийчбара шие сазахи.

СУРТАШ ТIА: 1. Колхоза чкъерашта обработка еча цехе. 2. Салака лушаца.

В. ЛИСИЦИНА суртащ. ТАСС фотохроника.

Къонаша городо Саяногорске бахаш ба Саяно-Шушенски ГЭС гIишлошъераш.
О. ВАРМИНЕН В. ВОНОГАН сурт. ТАСС фотохроника.

ЮРТА СИБАТ ХУВЦАЛУ

...IалаьмаIе хозача Iама гонахьа дагIа бIарг хьовсташ, юхе ягIаш гаьнаш а йолаш дола вIаштIардала а поака вIаштIардаь а керда цIенош. Асфальт йиллача улицаш тIа хоиаш дац массанахьа а долаш дола автомашиний тата. Царна хьонабаь никъ школашта а берий комбинаташта а гаьна гIолла тIехбоал. Мисса в оагIорахьара дика гуш я поселка юкъ. Унназа белгала я поселкови Совет чуйола хоза административни здани, универмаг, быта Цlа, культура Дворец. Йолаш я салаIара зонаш: парк, хи йисте гIолла йода улица, пляж.

Аз дийцар Ростовски областерча Волгодонск яхача города гаьна йоаццача моттигерча отараш йолчча метте хьалъе лаьрхIача поселка проектах. Амма из-м иц хIана йолаш йолчa юрташкарча нах бахача моттигий дикагIа йола планировочни архитектурни решенеш чулоацаш йола аллхи тIехаиахьара оагIув мара. ХIаьта коммунальни боахамах-м цIаьсгта дувца деш. Электричество, шийла а дIайха а хий, канализаци, газ — из деррига а Волгодонски промышленни уало лу поселкана.

ГIулакх мишта латт аьлча, моллагIча колхоза кургбац йоикха котельни, хинпровода станци, поселок цIенъергIола дукха ахча дIагIоргдола гIирсаш хьалде иш. ХIаьта поселкаш промышленни предприятей е хьайбаш леладеча комплексий коммуникацех дIатессача торо хул юрташта баха нах коммунальни гIуллакхийа деррига тайпаща Iалашбе. Цу тайпара принцип я хIанзарча проектироване керттера лостам а хиина дIаэттар.

Аз ийццача проектах хьалъе лорхIача поселке 4,5 эзар сом хургва вахаш. Из хьалъярга дIагIоргда 27 миллион сом. Из кIезига ахча дац, амма юрта боахама интенсификаци ярех халкъа яхара хьал тоадарен политика чакхйоахаш йолча вай пачхьалкхено еш я цу тайпара расходаш. Уж сов а йолаш юхаметтаоттаргья поселкаца цхьана керда совхози хьалхергйолча баьцдиараш кхедарам чакхдахарая лаьрхIача агропромышленни комплекса консерани заводи болх бе йолаелча.

ХIанзарча ханарча юрта тIера сибат тоа а деш, архитектораша оттаьй тIахьежача хоза а кхоачамболлаш комфортабельни а долча цIа шоай доалахьарча цIеной проекташ. ДукхагIча даькъе легковой автомобила гараж а тIехьа еррига службаш а йолаш да уж. ХIара цIеноа кхаь-пхе сагах латтача цхьан дезала лаьрхIа да. Отталий иштта шиь доалахьарча доаханнеи коа тIарча оалхазараштех лаьрхIа йола кхара гIишлош а баьцадаараш кхы продуктанаш лоаттае подвалаш а йолаш болча шиь доалехьча боахама кхо тайпа.

Коа тIа гIишлош а йолаш цIеной дика, проекташ аркийнний вайцига малагIча сибатехьа хила еза хIанзарча ханара юрт яхача темах дискусси хиначул тIехьагIа. Специалисташта юкъе цхьабараш дукххаза вIаштIардаь цIеноа де деза аьнна хеташ бар. Коммунальни хьалаш дарегIа хул цар. Цу тIа а дукха этажаш йолча гIишлоша гIо ду нах баха моттиг компактни хилийта, цунца ювзаенна йола еррига соплекаш а тIехьа. Из деррига а нийса да. Амма лаьттанцара балхаш ду саг шиь доалахьача цIагIа ваха ваьнная, гаьна дIаяха везаргвоацеш улдуа беши огороди йолаш, доахани коа тIара оалхазарашни лоаттаде моттиг я йолаш. Вахаро баьдира цхьан дезала лаьрхIа дола цIеноаш хьалдар гIойлснагIа хилар.

Цу тайпагIа хьалъе лаьрхIад, масала, Гулли Борисовна яха юрт — Ростовски областерча Ленина цIерагIча колхоза централиш усадьба. Из бокха коллективни боахам ба. Цо леладу 30 эзар гектар гирга дола кхаш, кхебу ялатий, технически доалъарен культурай дахха хьувкъам, доакх дулхи шурен. Пачхьалкхенга йоахача юртбоахама продукцех йоккхий доходаш тIаухача колхозо, дукха ахча хьежаду капитальни гIирсаш хьалдара. Вай мехка кхаь шера цхьа хулаш йолча юртарча поселкий Еррисоюзни конкурсехьажаре совгIат деииад болхама Центральни усадьбана.

ХIаьта деррига дIадолидеинадар ухказа Ростколхозпроект институто оттаьча юрта планировка ярен хьалъярен проектагара. 1970 шера юртбоахама артела членашта шоай хила езача усадьбе макет дукхьашка бIаргагайнача хана ухказа деррига а 11 шIа мара дацар кирпичиий. Ножаш дерригаш а топпера пенаш дар эра билла тховнаш а долаш. Къьнанарех кхо шIа мара дисадац хIано, кирпичнех лаь 560 шIа да.

Ийс шера ялх миллиои совгIа сом дIадахийтад колхозо юрт тоаярга. Дукхьа цхьан культура Дворецага дIадахад цхьа миллиони ах миллиони сом. Цудухьа юрта бахархойта бокъонца йола культурни вахара центр а хинна дIаэттай из. Уххаза я концерташ уттадараи кинофильмаш хьувкхараи йола дика кийчъяь залнш, хьайиийла библиотека. берий балетни студи, музыкальни школа, йолаш я спортивни зал.

Кердача культура дворецашта проектировани сиз тхо лаьрхIа да цар функци шерье, дезалашта сарахьа салаIара дола хьалаш хьадe.

Итт-пхийтта шу хьалха институтага вахалаш телар къаьсттачи цхьан школана, клуба, столовена йолча проектни документацена. ХIано тха зоне корабоагIарбац хетаргахьа, юрт хьалъяра генеральни плани йоацаш бола боахам. Пачхьалкхено ду гIо шолгIаре а дуьццаш, колхозашеи совхозашеи шер а яй чIоагI а пьи материальни база, лакхбаьб хьувкъам, лакха доходаш чухухь. ХIаьта ахча карадеча, хьахилар къаьнача нах бахача моттигашта реконструкци ярай уж тоаярай, царех городий хьасапера посёлкаш яра яа хьалаш.

Юрташка гIишлош хьалъяра масштабаш шерагаре шерага йоккхагIа хул тха зоне. Городашка а санна, из гIулакх индустриальни кIийлен тIа доаккхаш латт.

Сергей КОРНИЕНКО,
юрташка гIишлошъяра экспериментальни проектировани яра йолча Къилбаседе — Кавказа зональни Iилма-тохкама института керттера архитектор.

Голографе музей

ЛЕНИНГРАД. С. И. Вавилова цIерагIча Пачхьалкхен оптически института голографе музей хIана мехка шо цаI мара йоацаш я. Музея голограммаш — бокъонца йолча экспонатий объемни оптически копеш. Уж я Эрмитаже а города кхыча музейшка а. Экспонаташка хьажа йиш я масса оагIорахьара, цар тIара сурташ, IиндоргIаш а гуш да. Баькъда, тIагIолла нулг хьежача хоалуш хIама дац.

Йоккха габаритах йола хоза голограммаш дIаькхаш хизвай США, Франце, ФРГ, Англе, Финляндe. Из бахьан долаш эрсий искусствои советски оптически Iилмана карагIаьвнараши дIахьокха торо хиннай.

Музей вIашагIъелла цхьа шу мара дац, баькъда из хIанз йоккха методикоэкспозициони центр хинна дIаэттай. ХIаьта цо шийна хьалхашка уттаду Iилма-тохкама декхараш а.

СУРТА ТIА: голографе музея стендашта юхе.
Н. АДАМОВИЧА сурт. ТАСС фотохроника.

ХАОТТАМИ ДIАЙИЙНА ХIАМАШИ

Карарча шера Iа лоа кIезига долаш а шийла доцаш а дар. Температурни режим дукхагIа долча деношка нормал лакхагIа хулар. ХIаьта а гурахьа йиинача культураша хинна Iан хьалаш республика территоре дохкагIа долча даькъа тIа дика дар. Уж хьалаш вхераме дацар гурахьа йиинача хIамашта. Республика метеостанцешца ьеча отрашивание хьахьеж тайпара дIайийнача хIамашта гIораярех е хиина моттигаш яц.

ИIаьхкача хана шелал йоацаш денош латтаро, къаьсттаьстача деношка температура положительни хиларо, лоа тIера дIадаьнача моттигашка лаьттах яь хиина гIор йошайора. КIиарга ашар бахьан долаш гурахьа дийна ялат меллашха дегIаяхар, къаьстта февраль бетта. Гурахьа тIа ца даьшла ялат тIадаьлар. Гурахьа а Iай а лаьтта хьалаш теркалдича, ала йиш я, гурахьа дийна ялаташ керттерча даькъе дика Iаьнгара даьшад яьнна. Хьинаре вегетаци йоалуча хана эсала да ала йиш йола гурахьа дийна ялаташ тIадола лаьтта соахкарчул доккхагIа хургдац, из хургда башка дукхагIа-кIезигагIа доацаш 2—6 эзар гектар. Шийла йоацаш хиннача Iам деноша дикаа пизах йохабир баьцовгIаш. Гурахьа дийнача ялата лазт тоьаш, цулухьа бIаьстан хьалхарча деношка цуна подкормка яр боккхача лоархIаме да.

Юртбоахама культураш лерттIа лаьхьялара а дегIаьхара а боакхача лоархIаме я лаьттанцарча тIоадала запасаш. Мишта чакхлаьлар гIоадала запасаш Iаьяр укх шера? Хоаш да, дIадахача шера аькхийн гурахьи йоачаш нормал дикаа кIезагIа хиина хилар. Из бахьан долаш лаьтта чIоагIа докъеделар. Кхоачам болаш догIаш делхаинар октябрь бетта гIехкьарчен ноябрь бетта хьалхарчен декадашка мара. Амма догIаш ахка чакхдоаьлаш гурахьен яагпатахьа мара ца делхар а температурни режим лакхо хилар а бахьан долаш, тIоадала цхьадола дакъа пайда боацача оагIорахьа дIадодар. Iан ламалагIа метр болча лаьттан тIоанаца хинна продуктивни тIоадала запасаш башка дукха яцр.

Лаьттан тIоана тIоадал Iаяра керттерча даькъе гуйра чакхйоалаш а Iай а дийлхача догIай, лай чотагIа. Лаьттанца тIоадал Iоаяра эггара дикагIа хьалаш нийсделар январь бетта хьалхарча декадеи февраль бетта шоллагIча декадеи. Iай кIоарга гIорадаьдадар лаьтта, 30—40 сантиметр мара. Цунца цхьана къаьстта февраль бетта дукхача хана денош дIайха хьарагIа лаьттан тIерча тIоах яь гIор ешар, цо йиш хилийтар лаьтта тIоадал чулаца, дашача лай хий дIа а да ухийташ.

Март бетта дикагIа хила тарлуш да тIоадал Iоаяра хьалаш. Яьча расчетех юртбоахама культурай хьинаре вегетаци хула ха йоллеиача хана (март чакхбоала юкъ) лаьттайна хила мегаш йолча продуктивни тIоадала запасаш юкъера лаьрхIача соахкарчул а дукхача шерашка хиначул а 20—35 миллиметрал кIезигагIа хила тарлу. БIаьсти 65—80 сантиметрал кIоаргагIа тIоададертдац лаьтта республика территоре тIа. Уж запасаш кхоачам болаш лархIа йиш яц гурахьа дийна ялаташ лерттIа дегIаваххара. Дукхача даькъе бIаьстии аькхийн делхаргдолча догIах, хий декхача лаьтта из диллара хизаш ца гиллийтарахи дика далларахи, хIаьта иштта лаьтташна обработка ярах тийша хургба укх шерара хьувкъам.

Укх шера хаоттама хьалаш бIаьстанара кхачнара балхаш дикка хьалхагIа доладе йиш йолаш отташ латт. Цхьайолча моттигашка юкъ-юкъе хIанзъе а доладала могаргда маккаш даха, тIоадал дIаньовла, бIаьсти юп культураш дIасра лаьтта юйчде.

БIаьстан балхаш сихлуча хана агронома йоаза еза лаьтта дIоахдалара динамика, фон температура, ха деза догIаш мел дийлхад. Цу денешна йиш хулийтаргья хIамаш дIас еза рассада дIайогIа еза, хий дилла деза, кхы балхаш де деза ха дикагIа къоастае. Цу гIулакха теттара дика хургда боахаме шоай агрометеорологически пост хилча. Из вIашагIйолла я цунна методически кулгалде а гIо дерда республика метеостанцеша.

Массехк дош ала деза март чакхбаллалца хургбоача хаоттамах. Март — бIаьстан юхь. Хаоттам чIоагIа хувцалуш хул цу бетта. Март укх шера бIайхагIа хила тарлуш ба. Юкъера бетта температура нормал лакхагIа хургья (норма 2—3 градус). Март бекъабаллалца-м кIезиг-дукха шийло а хургья ха, хIаьта цхоалагIча декаде дикка йIоахлургья. Дийнахьа температура 12—17 градусага кхоачаш йIайхе хургья. Бетта хургйола йоачаш 25—50 миллиметрга кхоачаргья. Уж нормал дукхагIа а, цхьаццанахьа нормага гIортташ а я.

Л. ТОЛСТОКОРЕНКО,

ЮРТАРА ШКОЛА

ЦХЬА ДИ ЗЕХЬА ДОАДАЦ

Юкъерча школах долча парте ЦК а СССР Министрий Совета а тIеххьарча соцамаша дешар хьехара а кхетам балара а гIулакх оалангара дениз эргадоанкхаш тоадара декхар хьалхашка оттадаро шоай болх, замо дIадехача тайпара ланхача боарам тIа а баьнна, дIоттабе гIо даьд педагогически коллективашта. ХIанз тIа-тIа кIезигагIа хулаш йоагIа дешархошта знанеш ялара, кхетам балараи масcе оагIорахьара уж дегIаьхувлараи балха тIа ниислу шаблонаш.

Иштта, таханарча дийнахьа МагIалбика района дукхагIйолча школашка холуш гуш да педколлективаш кхуви йоагIача тIехьенна дешар хьехара а кхетам балара а балха тIа дикка дIахьалхашна яьнна. Тахан цар шоашта хьалхишна уттаду хоадам болаш дола декхараш, уж дукхIабувл кхоачамбовцарий бахьанашта. Района школай вахаре хинна хувцамаш дика хьаьнонх кьона директор А. У. Даагиев керте латтача СоагIапчарча № 19 йолча школа балхо.

Уххаза тервал ца деш дитац шIамита а доккха а гIулакх. Иштта, школа хьехархоша лоархIамерча гIулакхех цаI лоархI дешархой дайшанаьноанош айхха бувлам лоаттабелта. ХIана аьлча, вай замалахьа цох теша аттa деце а, цу юртарча а дайшта-ноанош юкъе нийслу шоай бераша школа чакхъякхар цар вахаре йоккхагIйола тIехьале хилар кхета ца ду нах.

Из уйла царга хувцийтара гIулакх школе дIадоладе лаьрхIар дай-ноаной собранеш чакхъяхара практика эрваяякхарца. Собране йолаялехьа хIанз ухказа чакхйоах дешархоша шоаш кийчъянь тайп-тайпара мероприятеш. Иштта, цхьан собране вIашагIкхийттача даьшта-ноаношта дешархоша дийцар вайнахья шира историех, вай мехкa ахыдолча къамашца цхьана Советий Iаьдала сийрдача заманга цар бенача бIаьхача наькъах.

Дешархоша кIезига къахьийгадацар шоай юрта — СоагIапча Советий Iаьдало даьча доккхийча хувцамех къахьта хувцара. Къаьстта доккхий хувцамаш хиинад халкъа образоване даькъе. Революци хилалехьа юрта дена каькат деша хоаш нагахьа саг мара ца хиннача СоагIапча тахан 68 саг лакхера, 200 соагIа саг лаьрхIа юкъера дешар дийца ве. Цар а итташ кхьболча а из школа чакхъяьнкхача наха шоашкара доагIаш дола дакъа юкъекхухь вай общество дегIаьхувлара тIаберзабаьча къахьегама. Ма дарра аьлча, дукхача даьшта-ноанош доаьаш доаца шоай юртарча вахарера баькъдараш а кхуалаш, цу собране даьча къамьлаша хьахьекхаи юртахоша дешарих даьнна беркат. Каст-каста собране баьхка дай-ноаной хьож шоай бераша кийчдаьча художественни самодеятельноста концерташка. Иштта хьалхагIа IIаьхха доклад я еш, зале баг1араша сихагIа чакхъялярга сатувсаш дIакхухьаш хиина собранеш хIана дика а пайдане а чакхъювл.

Даьшта-ноанощара бувзам тIа-тIа чIоагIбаш школо йоакхо ярах хIана дукхагIа хиинаб царех школана эшача моттиге гIо де кийча бараш. Педагогий дика гIоигий ба Боков Мухьмад, Мержоев Хьамзат, Мержоева Радимкаж, Белхароева Макка, Белхароева Iайна, Галаев Ахьмад, цхьбараш санна бола дай-ноаной.

Белгалдаккха доагIа, школа кулгалхоша дешархошта профессиональни лостам балара болх а кхетамца лелабелга. Гуттаргя, шин-кхо шу даьлча школа хьехархой кадраша Iалашъяра лош латтаргдаш ухказа. ХIана аьлча ер школа чакхъяьккхарех 15 дIамига саги йоIи дешаш ба тайп-тайпарча педагогически институташка.

Дикка дIоттабаьб ухказа дешархой юртбоахама профессешцара безам чIоагIбара болх а. Районе толашагIъярех цаI лоархIаш я школа дешархой производственни бригада. Соахка из бригада Iунал деш хилар 115 гектар лаьтта хIетта дIагIача комсий кIетарганшта. Дешархой гулъеш хилар дарбан баьцаш. Укх шера цар кхы а чоалханегIа декхар тIаийцад: цар Iунал дергда 150 гектар лаьтта тIарча комсаита. «Ингушский» яхача комсаш лелаеча совхоза шофераш тоъаш ца хилар теркал а даь, ухказа хьаелла лерхI автогIулакх Iомадергдола класс.

ДиэзагIа а санъердамегIа а хулаш доагIа цу школа вахар. НаггахьаЙ ди дIадоадац ухказа тайп-тайпара санъердаме мероприятеш чакх ца йоахаш. Дукха ха йоаццаш школе хилар «Жиавриий, кIантий!» яха тIема-спортивни цIей. Цига дешархоша хьошалгIа вийхавар Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема ветеран Даурбеков Жамалда. Кагирхоша шоай кадайл а говаел а гойтачул тIехьагIа, шийна бIаргадайначоа раьза а волаш, цо дийцар тIема шерашка дукхача къамех болча наха вай Дайхе фашистсии гIаьрахоех лораярах.

Иштта санъердаме чакхдаьлар школе Ноаьх-ГIалгIайчен йоазонхощен поэташцен хиина вIашагIкхетар а. Цунга хьалхе а дена чIоагIа сатувсаш бар ухказа берригаш а. Цу дийнахьа школе беза хьаьний а баьтIарйцачo йоазонхоша Сандои Бидала, Сулаев Мухьмада, Боков Ахьмади, Чахкиев СаIида, Плиев Махьмад-СаIида, Мицтак Ивана, Осмаев Асланбека, книжни издательства редактора Зязиков Азамата дешархоша даь къамьл ялхха литературах унйна ца Iеш саги вахарерча моттигах, цун нравственни декхарех дар.

Вай ухказа дийцар СоагIапчарча школа коллектива дикача гIулакхех массехк мара дац. Цхьабаккъди цар а хьахьоих цхуви йоагIача тIехьенна коммунистически кхетам балара ухказа цхьа ди зехьа ца доаде гIертилга.

М. НАШХОЕВ.

ФУТБОЛ

ЭСАЛА ЛАЙЗАР «ТЕРЕК»

Чакхъьяннай футболах СССР кубок яккхара финала 16-ча дакъа яхьаш. Цига даькъа лоадаш хиина командаш 8 зона йийкъа яр. Грознера «Терек», «Динамо» (Минск), «Нефтчи» (Баку), «Жальгирис» (Вильнюс), «Динамо» (Ленинград), «Звезда» (Пермь), яхача командаща цхьана 5-ча зоне ловзаш хилар Азербайджана столице — Баку.

Юххьанца дено геттара эсала дIайолайир «Терека» яхьаш. Хьалхарча матче счет 6 : 0 а йолаш из эшайир лакхерча лиге ловзаш йолча Минскерча «Динамос». «Жальгирисаца» хинна шоллагIа вIашагIкхетар а цуна аьттув болаш хилаизар. 2 : 0 счет а йолаш совле яьккхар литовски футболисташа. Гол чутохара чам бовзанзар «Терека» Ленинградерча «Динамо» яхача командаца цо чакхьяьнкхача матче — 0 : 0. Шоай торонел дукхха лохагIа чакхдаьккхар вай футболисташа фусамдаьщца шоай хинна ловзар а — «Нефтчи» телар счет 5 : 0 а йолаш.

Гуш ма хиллара, керда сезон «А» класса шоллагIча лиге дIайолае оаш йолча «Терека» хьонхамац геттара эсала да. Дияза лайзача яикха йиш йолча бархI очкох цо цаI мара яьнкхац, шиь наIарашка кхойтта бургац тахх а ялийта, кхыча командай наIарашка кхыметтел цаI а чутехац. Команда ловзар селлара сийг боацаш хилара из бехказъякха бахьана долаш дац. ХIана аьлча цун мугIарашка, совхнарча шерана уж нийсдича, хиина цхьадола хувцамаш дукхача шерашка цо Iоаль ловзара традицеш, цун оамал иштта чIоагIа хувцаш Iатиъал дац.

Сийсар тIеххьарча матче «Терек» Пермерча «Звездаца» ловзайш хилар.

С. ПАРЧИЕВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

11 МАРТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — В. Черных. «Биброва гIулакх» яха спектакль. Керданараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Мехка телевизиони студей документальни фильмий программа.
15.30 — «Хьамсара Iалам».
16.10 — Л. Бетховен. Концерт.
16.30 — В. И. Ленин ваь 110 шу дизарга. «Ленински моттигашка гIолла». Документальни фильм.
17.30 — «Эргырон» яхача Чукотско-Эскимосски пачхьалкхен ансамбла концерт.
17.55 — «Оранок» яхача телестуде къона корреспонденташ Социалистически Къахьегама Турпалана СССР Лакхехьарча Совета депутатаца, электровоза машинистаца С. Е. Яковлевца вIашагIкхетар.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Хоккей йола СССР чемпионат. «Спартак» — ЦСКА.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Поэзи» яха альманах. Инстедальча — «Тахан дунен тIа» яда — информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Переддачай программа.
8.10 — «Шахматни школа».
8.40; 9.40 — Физика. 5-гIа класс.
9.10; 14.15 — ПТУ дешарьшта. Эрсий мотт.
10.10; 14.45 — Французски мотт.
10.40; 11.40 — Физика. 8-гIа класс.
11.10 — ПТУ дешархошта. Салтыков-Щедрин.
12.10 — Студенташта-заочникашта. Лакхера математика. 3-гIа курс.
13.25 — Философи.
15.15 — «Звездочет» яха телевизиони журнал.
16.00 — «Лакхара совгIат». Республикана РСФСР-ен ВЦСПС-ен керара - кара телаш йола цIе байракх ялара хетаьаьча торжественни собране трансляци.
19.00 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (гIалгIай меттала).
19.15 — «Саги закони» (нохчий меттала).
19.45 — «Нохч - ГIалгIайче гIолла».
20.05 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!».
20.15 — В. И. Ленина цIерагIа.
20.25 — Фильм-концерт.
21.00 — Концерт.
21.30 — «Алтунин решени еш ва». Телевизиони художественни фильм. 1-ра сери.

12 МАРТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Пилли муцин». Художественни фильм.
9.50 — «Кинонаьхбара клуб».
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Хьа къахьегам — хьа лакхдар». Кинопрограмма.
15.30 — «Звездочет» яха телевизиони журнал.
16.15 — «Шоаш дола моттиг кьахоавийта, зурманчий!».
16.45 — «Эрсий мотт».
17.15 — Къонахчар адресаш.
18.15 — Iилмаи вахар.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — С. Прокофьевен П. Сарасатен произведенеш кхоачашъю Еррисоюзни Дунен халкъашти юкъерчен конкурсий лаурета А. Корсакова.
19.15 — Пятилетка хьалхалатгарин.
19.30 — В. И. Ленин ваь 110 шу дизарга. «Тешам» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Нежданови улица тIа». Перерыв «Тахан дунен тIа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Переддачай программа.
8.10 — «Шоана, дай-ноаной!».
8.40; 9.40 — Географи. 7-гIа класс.
9.10 — Школен кхоллами. 2-гIа передача.
10.10; 14.45 — Немецки мотт.
10.40; 11.30 — Iалам довзар. 3-гIа класс.
11.00 — Правах йола беседаш.
11.50 — Лакхера математика. 3-гIа курс.
13.05 — «Труд» яхача Центральни Совета общества спорта атлетиках йола къаьш.
14.45 — Деша отта кийчлучарни Физика.
15.25 — ПТУ Iомадер фуд?
16.00 — В. И. Ленин ваь 110 шу дизарга. «Ленински моттигашка гIолла». «Октябра деношка» яха документальни фильм.
17.00 — Экрано — хьехархочов. Музыка. 6-гIа класс.
18.05 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
18.25 — Документальни фильм.
19.25 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
19.55 — Хоамаш, реклама.
20.00 — Бийса дакъала хийла шун, бераш!».
20.45 — «Массаза наькъа тIа». Документальни фильм.
21.10 — Шуберт. Концерт.
21.40 — «Алтунина решени ю». Телевизиони художественни фильм. 2-гIа сери.

РАДИО

11 МАРТ

6.40 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Халхара аьараш (гIалгIай меттала).
8.45 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
9.25 — «Тхога язду» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала).
9.30 — «Къона заманди» (гIалгIай меттала).
18.00 — Передачай программеи хаоттамах лаьцан (эрсий меттала).
18.01 — «Ленински хьисапе дахарах болх байош» (эрсий меттала).
18.15 — «Производстве мастера лоархIаш», «Автоспецоборудование» яхача Грозненски заводера передача (нохчий меттала).
18.30 — «Социалистически пачхьалкхе делвечарие». Концерт (нохчий меттала).
19.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
19.30 — Хоамаш.

12 МАРТ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «ЦхьоагIон мулаш». Профессора В. В. Виноградова беседа (эрсий меттала).
8.40 — Лирически илли (нохчий меттала).
9.15 — «Кхетам балара болх комплексно бе беза». Беседа (нохчий меттала).
9.30 — «Микрофонаца Грозне гIолла» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
18.00 — Передачай программеи хаоттамах лаьцан (эрсий меттала).
18.01 — Халкъа тIахьлжамвой болх беш ба (гIалгIай меттала).
18.20 — «Вахара хьисап — советски» (эрсий меттала).
18.40 — Аппарати.
18.45 — Производства героиш. Мишта пайда эа царех? (нохчий меттала).
19.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
19.30 — Хоамаш.

Тахан республике гIолла Грозне морхаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, малхбоалехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 3—8, Грозне 5—7 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, дохк доалаш, ша билла а йолаш, малхбоалехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана — 2—7, дийнахьа — —1 +4 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктохкама секретара — 9-24-00; отделий: партийна вахара — 9-24-04; промышленностех транспор тех — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорске — 2-[illegible].
НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттен деношка

СФ02133. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1287.